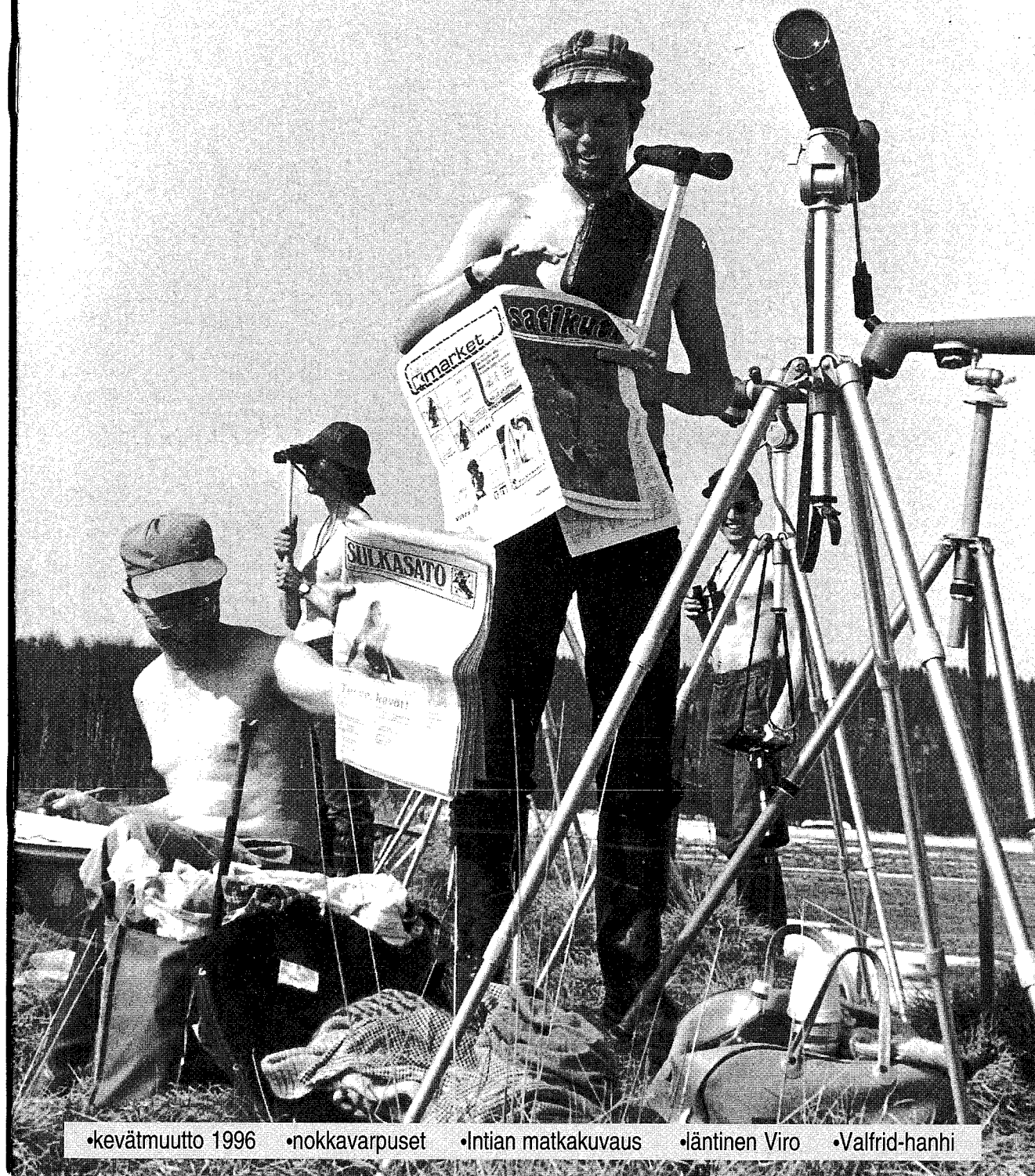

SIIPIRIKKO 1/97

Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

•kevätmuutto 1996 •nokkavarpuset •Intian matkakuvaus •läntinen Viro •Valfrid-hanhi

Siipirikko 1•1997 24 vsk.

Julkaisija: Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.
ISSN 0357-5705

PKLTY r.y.

Puheenjohtaja:

Risto Juvaste Viljakaari 4, 80510 Onttola
puh (013) 801 293, 0400 - 632 973
sähköposti risto.juvaste@ncp.fi

Varapuheenjohtaja:

Harri Konturi Metsänurmentie 13, 80140 Joensuu

Sihteeri:

Petri Palviainen Koulutie 2 A, 83150 Roukalahti
puh (013) 657 152

Rahastonhoitaja:

Timo Karkiainen Sepänkatu 4-6 C 13, 80110 Joensuu

Muut hallituksen jäsenet:

Hannu Huuskonen Kaislarannantie 1 D 14,
80140 Joensuu puh (013) 803 995, työ (013) 2513 480
sähköposti hannu.huuskonen@joensuu.fi

Kimmo Koskela Asikaisentie 1, 80260 Joensuu

puh (013) 313 397

Ari Parviainen Näädänkatu 5 B 16, 80230 Joensuu

puh (013) 311 182

Pentti Zetterberg Nuotanperä 28 B 9, 80140 Joensuu

puh auto 049 - 170 210, työ (013) 2513 505

sähköposti pentti.zetterberg@joensuu.fi

Lehden toimituskunta:

Harri Kontkanen (vastaava toimittaja) Koulukatu 27 A 6,
80100 Joensuu puh (013) 120 376

Juhani Hyttinen Sorvarinkatu 6, 80160 Joensuu

puh (013) 821 482

Olli Günther (taitto) Merimiehenkatu 7 B, 80110 Joensuu

puh (013) 225 614 sähköposti gunther@cc.joensuu.fi

Tilausasiat:

Lehti ilmestyy 4 kertaa vuodessa. Jäsenmaksun suuruus v. 1997 on 85 mk (opiskelijat 75 mk). Perhejäsenmaksuun (20 mk) lehti ei sisälly. Siipirikon tilausmaksu v. 1997 on 85 mk. Irtonumerot 5 mk, edellinen vuosikerta 10 mk, 10-vuotisjuhlanumero 15 mk, 25-vuotisjuhlanumero 100 mk (PKLTY:n jäsenille 50 mk) + postikulut.

Yhdistyksen tili:

Merita 104030-308134/Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y./PL 119 80101 Joensuu. (esim. jäsenmaksut, maksut irtonumeroista yms. - ilmoita pankkisiirtolomakkeella viestinä, mitä olet maksanut.)

SISÄLLYSLUETTELO

- 2 Kevätmuutto 1996 Pohjois-Karjalassa
2 *Petri Palviainen*: Päämuutto
6 *Ari Parviainen*: Petolinnut
9 " Vaelluslinnut
10 *Harri Kontkanen*: Isot linnut & arktika
16 *Ari Parviainen*:
Ennätyksellinen nokkavarpusten esiintyminen Pohjois-Karjalassa talvella ja keväällä 1995/96
18 *Harri Kontkanen*:
DIRTY BIRDING - eli Karjalan karpasit Intiassa
27 *Markku Halonen*:
Läntinen Viro - arktikastajarin unelma
30 *Hannu Kivivuori*:
Valfridin tarina
31 *Markku Halonen*:
Mitä nyt??
32 Yhdistystiedote
Korjauksia

kansi:

Kevätmuuton seuranta Värtsilän Sääperinjärvellä 1970-luvulla. Vasemmalta Juhani Hyttinen, Visa Räuste, Matti Kapanen ja Hannu Kivivuori.

- kuva Kari Varonen

Kevätmuutto 1996 Pohjois-Karjalassa

Hannu Eskonen

- päämuutto Petri Palviainen
- petolinnut ja vaelluslinnut Ari Parviainen
- isot linnut ja arktika Harri Kontkanen

PÄÄMUUTTO KEVÄÄLLÄ 1996

Vesilinnut (uikuista nokikanaan)

Ensimmäiset **silkkiuikut** saapuivat huhtikuun lopulla. Pääjoukot saapuivat melko pian vanavedessä, sillä 5.5. AP ja EV näkivät Kon Pitkärannassa 65p. 6.5. Joe Linnunlahdella oli 70p, 9.5. 150p (AP) ja 11.5. 100p (PZ). Lieksasta suurin ilmoitettu summa oli 43p Lieksanjokisuussa 8.5. (AK). Mitään kovin suuria summia ei siis keväällä nähty. **Mustakurkku-uikuista** ilmoitettiin vain pari kertymää: 7.5. Out Systeemjärvi 6p (AV) ja 14.5. Ilo Sonkaja 10p (AP, EV).

Haapana-massoja ei tänä keväänä päästy ihailemaan monessakaan paikassa. Suurimmat ilmoitetut poppoot olivat Out Systeemjärvellä, missä oli 6.5. 300p (AV) ja 9.5. 450p (AV, AP). **Jouisorsista** tuli myös vähän ilmoituksia. Mainittavin summa oli 40p 29.4. Vär

Sääperissä (PZ). **Lapasorsatkaan** eivät häikäise suurilla summilla, mutta Out Systeemjärvellä oleili sentään 7.5. 11♂+8♀p (AV) ja 9.5. 5♂+5♀p (AP, AV). **Taveja** puolestaan riitti totuttuun tapaan. Vär Sääperissä oli 29.4. 350p tavia (PZ), 1.5. Out Systeemjärvellä 400p (AV), 3.5. Kit Päättyeellä ja Kiteenlahdella yhteensä 250p (AP, AV) ja Toh Valkeasuolla näyttävä 1100p (AP, AV). Out Systeemjärvellä oli vielä 9.5. yhteensä 430p (AP). Lieksassa näkyi taveja enemmälti 7.5., jolloin EL näki Niitty-Jamalissa 200p. **Sinisorsia** näkyi seuraavanlaisesti: 25.4. Lip Ahonkylä 160p ja Out Systeemjärvi 100p (AV), 29.4. Vär Sääperi 300p (PZ) ja 30.4. 200p (AP) ja 3.5. Toh Valkeasu 130p (AP, AV).

Tukkasotkista oli niukasti ilmoitettuja havaintoja eivätkä summatkaan olleet kovin isoja: 12.5. Kit Päättyeellä 170p (PZ) ja 16.5. Pol Matkalahdella 70p (AP, EV). **Punasotkia** oli Kit Päättyeellä 3.5. 25p (AP, AV) ja 4.5. 50p (TN, MH) ja 16.5. Pol Matkalahdella 30p (AP, EV). **Telkillä** parhaat kertymät olivat 7.5. 110p Out Systeemjärvellä (AV) ja samalla järvellä 9.5. 140p (AP, AV) ja 12.5. Kit Päättyeellä

Taulukko 1. Kevään säätila (keskiarvot) Joensuussa (poik. = poikkeama ajanjakson 1961-1990 mitatusta keskiarvosta; pros. = prosentteja ajanjakson 1961-1990 mitatusta keskiarvosta).

kuu- kausi	lämpötila °C	sademäärä mm	
	1996	poik.	1996 pros.
maalis	-4,9	0,5	28,0 87
huhti	0,8	0,0	23,5 67
touko	7,3	-1,0	86,9 241
kesä	13,4	-0,8	88,5 145

Taulukko 2. Kevään säätila (keskiarvot) Lieksan Lampelassa (poik. = poikkeama ajanjakson 1961-1990 mitatusta keskiarvosta; pros. = prosentteja ajanjakson 1961-1990 mitatusta keskiarvosta). Mittaukset ovat epävirallisia.

kuu- kausi	lämpötila °C	sademäärä mm	
	1996	poik.	1996 pros.
maalis	-5,4	-0,1	18 58
huhti	0,9	0,2	23 67
touko	7,4	-0,6	68 165
kesä	13,8	0,8	85 137

della 100p (PZ). Vain Out Sysmäjärvi näytti olevan tänä keväänä uiveloiden mieleen, mistä 7.5. AV tapasi 8♂+6♀ ja 9.5. 12♂+15♀ (AP,AV).

Nokikanoista tuli vain yksi ilmoitus: 27.4. Out Sysmäjärvi 20p (AV).

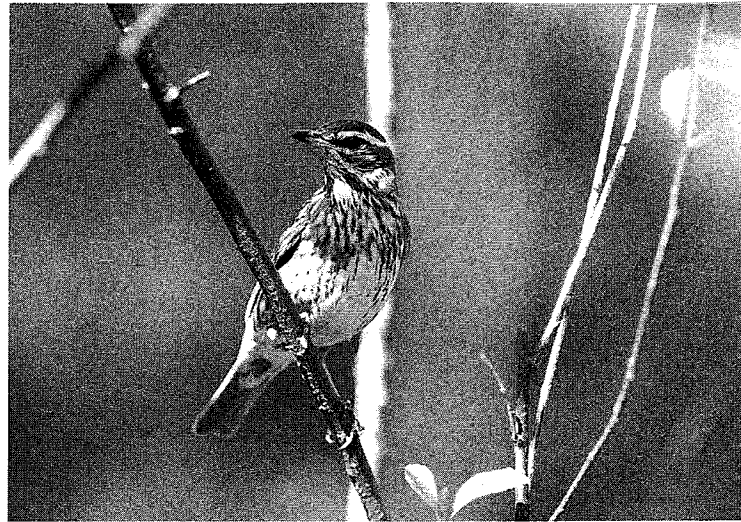
Kahlaajat (töyhtöhyyppästä suokukkoon)

Töyhtöhyyppille 20.4. oli massapäivä. Out Sysmäjärvellä meni tuolloin 120m (AV), Joensuussa oleili n.200p (KLi) ja Värtsilässä lepäili tai muutti yhteensä 500 töyhtöpäätä (KLi). Lieksaan suurempi parvi ehti 22.4., jolloin EL yhytti Lamminkylästä 110p. **Kapustarinat** aloittelivat tuloaan 6.5., jolloin AV näki 310p Out Sysmäjärvellä ja 120p Lip Ahonkylän pelloilla. Samana päivänä Vär Hopeakallion pelloilla oli 350p parvi (HKi). Nurmeksien Särki-koorpen ehtivät kapustat 15.5. 185p voimin (HL). Varsinaiset massat saapuivat puolen kuun jälkeen. 16.5. piipersi Värtsilässä 800p (HKi ym.) ja 19.5. Vär Sääperissä ja Niiralassa (HKi, PZ) 1000p +340p puurokauhaa. **Isokuovien** päämuuttopäivä oli 21.4. Värtsilän alueella muutti tai oleili tuolloin 190 käyränokkaa (HKi,PZ) ja Lip Viinijärvellä oli 150p (MH). Lieksaan Lieksanjokisuulle pääjoukot saapuivat päivää myöhemmin eli 22.4., jolloin siellä oleili 80p (AK).

Valkoviklojen edelliskeväsistä massoista ei ollut nyt tietoakaan. Parhaimmat kertymät olivat 3.5. Kit Päätyeellä 20p (AP,AV) ja Vär Sääperillä 20p (AP ym.) sekä 4.5. Kit Järvenpäässä 35p (TN,MH). Myöskään **lirojen** summat eivät hätyytelleet edellisen vuoden lukuja: 2.5. Vär Sääperi 50p (KLi&J.Nummelin), 9.5. Out Sysmäjärvi 100p (AP,AV) ja 12.5. samassa paikkaa 250p (AV). **Metsävikloja** oli Värtsilässä 29.4. 24p+m ja 30.4. 15p+m (PZ). **Rantasipejä** oli kertynyt 11.5. Joe Höytiäisen kanavalle 27p ja Joe Pielisjokivarteen 20p (PZ). **Taivaanvuohia** oli mukava 40p joukko 30.4. Vär Hopeakallion pelloilla (HKi). **Suokukkoja** oli edellisvuotta enemmän, mutta mitään suunnattomia massoja ei nähty. Pörhelökauloja oleili 12.5. Out Sysmäjärvellä 350p (AV) ja Kon Pitkärännassa 200p (AP ym.).

Lokit ja tiirat

Selkälökkeja oli taas tänä keväänä

"Vapuksi Karjalaan vaikka talvi tulokoon" sano punakylkirastas. - Hannu Eskonen

ilahduttavasti liikkeellä: 20.4. Joe Hasaniemi 15p (HKO), 24.4. Joe Karsikko 20p (AP), 25.4. Joe Karsikko 41p (HKO) ja 26.4. Joe Karsikko-Linnunlahti yhteensä 70p (TN,MH). Myös Lieksassa Lieksanjokisuussa tavattiin 29.4. mukava 54p ryhmä (EL). **Harmaalokit** olivat liikkeellä seuraavasti: Joe Karsikko 9.4. 370p (AV), 10.4. 600p (HKO) ja 14.4. 1000p (TN). 19.4. Joe Kontiosuon jäteasemalla oli 1000p harmaatakkia (HKO). **Kalalokeista** oli yksi mukava 220p kertymä välillä Joe Karsikko-Linnunlahti (TN,MH).

Naurulokit olivat oikein porukalla liikkeellä: 23.4. AV ynnäsi Joe Hasaniemessä ilmeisesti yöpymään saapuvista parvista n.8000p. Yli tuhannen yksilön päiviä oli useita kyseisen päivämäärän kummankin puolin. 28.4.

oli vielä välillä Joe Karsikko-Linnunlahti yhteensä 4000p (PZ). Lieksassa jäi parhaaksi naurulokkisummaksi 22.4. 400p Lieksanjokisuussa (AK). Myös **pikkulokit** parveilivat oikein tosissaan. 15. sekä 17.5. Joe Linnunlahdella ja Pyhäselällä oli yhdistyksen logolintuja 400p (PZ,HKO) ja siinä välillä 16.5. yhteensä peräti 1800p (PZ ym.). Kyseinen kerääntymä on suurin Suomesta tavattu. **Kalatiirroista** mainittavimmat summat olivat 15.5. 600p (mukana myös *Sterna sp*) Joe Linnunlahdella ja 16.5. 300p samalla paikalla (PZ).

Kyyhkyt

Sepelkyyhkyjä ei tänä keväänä kertynyt massoiksi asti. 20.4. Kes Mäntyniemestä 90 (HKO ym.) ja 21.4. Kit

Fenologisesti aikaisia ja mielenkiintoisia havaintoja 1996:

kursiivi = uusi saapumisennätys, *alleiviivaus* = saapumisennätystä sivuava

<i>Tundrahamhi</i>	4.4.	Joe Marjala Höyt.kanava	1p	PP,PZ	<i>ennätys</i>	-8vrk
<i>Isokoskelo</i>	19.2.	Joe keskusta	1/2p	AP	<i>ennätys</i>	-21vrk
<i>Punajalkaviklo</i>	20.4.	Joe Hasaniemi	1 kiert	HKO,KLi		+3vrk
<i>Rantasipi</i>	22.4.	Joe Karsikko	1p	PP	<i>sivuava</i>	±0vrk
<i>Kalatiira</i>	1.5.	Out Sysmäjärvi	1p	AV		+3vrk
<i>Kehraaja</i>	13.5.	Kon Sipri	2	KLe	<i>ennätys</i>	-1vrk
<i>Haarapääsky</i>	10.4.	Kon Varparanta	1 kiert	PM	<i>ennätys</i>	-3vrk
<i>Mustarastas</i>	9.3.	Pol Horsmanaho	1p	TN	<i>sivuava</i>	±0vrk
<i>Harmaasieppo</i>	7.5.	Kit Kiteenlahti	1p	VM		+3vrk

Korjauksia ja tarkennuksia

Vuoden 1995 kevätmuuttokatsauksen **merilokin** havaintopäivämäärä (n.28.2.) sai nyt tarkennuksen. Koko havaintorivin kuuluu olla seuraavanlainen:

<i>Merilokki</i>	5.3.	Juu Pielinen	1ad p	P.Gröhn/HL	<i>ennätys</i>	-14vrk
------------------	------	--------------	-------	------------	----------------	--------

Hatunvaarasta 150 (MH ym.) ilmoitettua muuttavaa 'sepelikästä' jäävät roimasti alle normaalin esiintymisen.

Varpuslinnut

Kiurut kertyivät edellisvuoden tapaan vähälukuisesti ihailtaviksi. Ainoa suurempi massa oli 27.4. 150p Vär

Sääperissä (AP ym.). Myös **keltävästäräkkeistä** on niukalti kerrottavaa: 25.5. 20p Lie Sarkkilassa (EL). **Västäräkkejä** sentään nähtiin muutaman kymmenen yksilön parvissa huhti-

Taulukko 3. Aikaisimmat havaintopäivämäärät lajeittain. Päivämäärän jälkeen havainnoijat.

Kaakkuri	4.5.	PP	Meriharakka	28.4.	PZ	Lapinharakka	19.3.	PT
Kuikka	3.5.	PZ	Töyhtöhyyppä	7.4.	HKi,TN	Peukaloinen	18.4.	HL
Härkälintu	6.5.	PZ,VM	Kapustarinna	20.4.	AV	Rautiainen	20.4.	PM ym.
Silkkuiukku	29.4.	AP,VM,EL	Tundrakurmitsa	24.5.	PM	Punarinna	20.4.	MH
Mustakurkku-uikku	5.5.	HKi,TM	Tylli	9.5.	AP	Satakieli	21.5.	HKi
Merimetso	2.5.	MHu	Pikkutylli	24.4.	AP,HKO	Sinirinta	9.5.	AP
Kaulushaikara	1.5.	HKi,AV,LV	Punakuiri	15.5.	AP	Leppälintu	30.4.	K.Salmi
Laulujoutsen	4.4.	PZ	Pikkukuovi	20.4.	HKO	Pensastasku	1.5.	MT
Pikkujoutsen	1.5.	TN	Isokuovi	19.4.	VM	Kivitasku	21.4.	HKi
Metsähänhi	18.4.	KLe	Mustaviklo	29.4.	HKi,AP	Mustarastas	9.3.	TN
Tundrahamhi	4.4.	PP,PZ	Punajalkaviklo	20.4.	HKO,KLi	Räkättirastas	4.4.	PM
Kanadanhanhi	13.4.	VM	Valkoviklo	29.4.	AP ym.	Punakylkirastas	20.4.	PM ym.
Valkoposkihanhi	9.5.	PP	Metsäviklo	20.4.	AV	Laulurastas	20.4.	PZ
Sepelhanhi	23.5.	PH,HPö	Liro	30.4.	AsP	Kulorastas	20.4.	HKO,KLi
Haapana	23.4.	PZ	Rantasipi	22.4.	PP	Pensassirkkalintu	27.5.	PP
Tavi	22.4.	AP,HKO	Karikukko	16.5.	KLe	Viitasirkkalintu	1.6.	HKO
Sinisorsa	20.3.	HKi	Vesipääsky	20.5.	MH	Ruokokerttunen	11.5.	HM
Jouhisorsa	23.4.	AP,VM	Lehtokurppa	21.4.	PM,MP,HPI	Rytikerttunen	2.6.	HKi
Heinätaivi	29.4.	AP,HKi	Taivaanvuohi	20.4.	HL,PM ym.	Luhtakerttunen	7.6.	PM
Lapasorsa	24.4.	PZ	Jänkäkurppa	8.5.	TN	Viitakerttunen	28.5.	HL,MR
Punasotka	24.4.	PZ	Isosirri	25.5.	OG	Rastakerttunen	1.7.	AP,EV
Tukkasotka	20.4.	VM,MH	Lapinsirri	9.5.	AP,AV	Kultarinta	31.5.	HKi
Lapasotka	11.5.	PH	Suosirri	16.5.	AP	Pajulintu	3.5.	AP,PM
Alli	6.5.	AP,PZ,KLe	Jänkäsirriäinen	25.5.	AL	Tiltalti	17.4.	KLe
Mustalintu	29.4.	AP	Suokukko	4.5.	AV,AP,VM	Sirttäjä	4.5.	TN,MH
Pilkkaasiipi	16.5.	PP,VJ,HKO	Merikihu	17.5.	AP	Lapinuulintu	20.6.	HKi
Telkkä	25.3.	AP	Kalalokki	13.4.	HM	Idänuulintu	23.5.	MH
Uivelo	29.4.	AP	Harmaalokki	20.3.	M.Visala	Mustapääkerttu	24.5.	HKi
Tukkakoskelo	4.5.	HKi,VM	Selkälokki	14.4.	AP,PZ	Lehtokerttu	23.5.	PM,MP,HPI
Isokoskelo	19.2.	AP	Merilokki	29.3.	VM	Pensaskerttu	12.5.	HKi
Kalasaaski	20.4.	HKi,HKO	Naurulokki	7.4.	HKi,VM	Hernekerttu	5.5.	MP,HPI
Mehiläishaukka	12.5.	HKi	Pikkulokki	4.5.	AV ym.	Harmaasieppo	7.5.	VM
Merikotka	23.3.	PZ	Kalatiira	1.5.	AV	Kirjosieppo	30.4.	VM
Sinisuhaukka	15.4.	HKi	Lapintiira	16.5.	AP,EV	Pikkusieppo	?	
Ruskosuhaukka	20.4.	AV,HKi	Sepelkyyhky	28.3.	MP,HPI	Peltosirkku	4.5.	AP
Varpushaukka	28.3.	AP	Käki	1.5.	PH	Pohjasirkku	1.5.	TN
Kanahaukka	4.4.	AP	Sarvipöllö	18.4.	MP,HPI	Kultasirkku	6.6.	HKi
Hiirihaukka	7.4.	HKi,MP,HPI	Suopöllö	19.5.	MH	Pajusirkku	20.4.	AV ym.
Piekana	18.4.	MP,HPI	Kehraaja	13.5.	KLe	Lapinsirkku	20.4.	AV,HKO,MH
Maakotka	2.3.	PM	Tervapääsky	7.5.	MP,HPI	Pulmunen	9.3.	AP
Tuulihaukka	10.4.	KLe	Käenpiika	1.5.	AV,MT	Peippo	27.3.	VM
Ampuhaukka	12.4.	HKi	Kiuru	3.4.	VM	Järpeippo	14.4.	MP,HPI
Nuolihaukka	29.4.	AP	Törmäpääsky	4.5.	AV	Vihervarpunen	16.3.	MP,HPI
Muuttohaukka	25.4.	PZ	Haarapääsky	10.4.	PM	Tiki	20.4.	HKi ym.
Kurki	16.4.	AP,HL	Räystäspääsky	1.5.	AV,HKi	Hemppo	13.4.	HKi
Luhtakana	19.5.	MH	Keltävästäräkki	1.5.	MH	Punavarpunen	18.5.	HKi,PZ
Ruisrääkkä	30.5.	HKi	Västäräkki	9.4.	VM	Kottarainen	20.3.	M.Visala
Luhtahuitti	12.5.	PZ	Niittykirvinen	9.4.	PM	Kuhankeittäjä	25.5.	HKi
Liejukana	24.5.	AV,LV	Metsäkirvinen	22.4.	AP	Mustavaris	20.3.	KLi
Luhtakana	19.5.	MH	Lapinkirvinen	14.5.	AP	Naakka	8.4.	AK
Nokikana	9.4.	VM	Pikkulepinkäinen	11.5.	HL			

kuun loppupuolella ympäri Pohjois-Karjalaa ja suurin ynnätty summa saatiin 23.4. väliltä Vär Sääperi-Niirala 300p (KLi). **Kirvisistä** ei ole paljoa kerrottavaa; AV näki 20.4. 35m **niittykirvisistä** Out Sysmäjärvellä ja PZ laski 12.5. Vär Räikönvaaran tornista **met-säkirvisiä** 40 yksilöä äänien perusteella.

Kivitaskuja oli parhaimmillaan 18.5. 22p Vär Sääperinjärven maisemissa (PZ). **Räkättirastaita** nähtiin 29.4. yhteensä 1000m Joe Linnunlahdella ja Kontiosuon jäteasemalla (KLi,AP). Lie Niitty-Jamaliin oli pysähtynyt 3.5. 200p 'räksättelijää' (EL). Muista rastaista kannattaa mainita 30.4. Vär Sääperin 40m **laulurastasta** (KLi ym.).

Peipoista ilmoitettiin vain pari suurempaa muuttohavaintoa: 21.4. Kit Hatunvaarassa 3000m (PM ym.) ja 30.4. Kon Kuikkalammella 5000m (PM). **Lapinsirkkuja** yhytettiin kevään aikana vähän - vain yksi hieman suurempi parvi: 6.5. Vär Hopeakallio 35p (HKi).

Kottaraisten keväinen esiintymien jatkuu edelleen niukkana. Vain kolme ilmoitettua hieman isompaa parvea: 18.4. Joe Kontiosuon jäteasemalla 45p (KLi,AP), 22.4. Vär Hopeakalliolla 20p (HKi) ja 26.4. Lie Riihivaaran kaatopaikalla 40p (MT). **Mustavariksista** ei tullut ilmoitettuja päämuuttohavaintoja lainkaan.

PETOLINNUT KEVÄÄLLÄ 1996

Petolintujen puolesta kevät 1996 oli keskinkertainen. Useimmat lajit esiintyivät tavanomaisissa määrin. Mehiläishaukkoja ilmoitettiin todella vähän ja nuoliuhkkojakin niukasti. Sen sijaan kotkia nähtiin runsaasti eivätkä muuttohaukatkaan stajareiden kiikareita vältelleet. Katsaus on laadittu 13 lomakkeelta löytyneiden tietojen pohjalta, jonka lisäksi on käytetty HKo:n keräämää listausta kevään harvinaisista lajeista. Taulukossa saattaa olla jonkin verran päällekkäisiä havaintoja, mutta ei varmasti merkittäviä määriä.

Mehiläishaukka *Pernis apivorus*
Jos ilmoitettuihin havaintoihin on us-

Vihervarpuset saapuvat maaliskuuhuhtikuun taitteessa. - Hannu Eskonen

komista, mehiläishaukka on keväällä todellinen rariteetti Pohjois-Karjalassa. Vain kuusi havaintoa seitsemästä yksilöstä: 12.5. Vär Patsola 1 N (HKi), 15.5. Joe Ukonlahti 1m (HKo), 18.5. Vär Sääperi 1 NW (HKo,PZ) ja Vär Räiköntorni 1 N, 1 kiert (PZ), 25.5. Joe Utran kanava 1m (HKo) sekä Kon Samalahti 1m (KLe).

Merikotka *Haliaëtus albicilla*

Ennätykset on tehty lyötäviksi. Niinpä keväällä -96 merikotkien esiintymien olikin jälleen ennätysluokkaa. Lintuja havaittiin kaikkiaan 36, joista tasan puolet meni Värtsilän stajareiden piikkiin. 90-luvulla havaittujen merikotkien määrä on ollut jatkuvassa kasvussa lukuun ottamatta kevään -94 pientä notkahdusta. Keväinä 1990-96 "merkkareita" on havaittu seuraavasti: 7, 10, 16, 30, 22, 34 ja 36. Petolintuna kotkat vaativat nousevia ilmavirtauksia ja koska niitä ei alkukeväällä vielä aamupäivisin kovin paljon pääse syntymään, parasta kotka-aikaa on selkeästi iltapäivä. Kevään -96 linnuista kellonaika ilmoitettiin 26:sta. Nämä jakautuivat tunnin jaksolle seuraavasti: 11-12 1 yks., 12-13 6 yks., 13-14 5 yks., 14-15 6 yks., 15-16 6 yks. ja 16 jälkehen 2 yks. Jatkossa olisi hyvä, jos kaikista kotkista ilmoitettaisiin myös kellonaika ja muuttosuunta. Mielestäni on edelleen perusteltua luetella kotkista kaikki havainnot. Jos havaintojen määrä tästä vielä oleellisesti kasvaa, täytynee harkita käytäntöä uudelleen.

Havainnot aikajärjestyksessä taulukossa 4.

Ruskosuohaukka

Circus aeruginosus

Yhteensä n. 25 eri lintua, joista valtaosa havaittiin paikallisina maakunnan parhaiden kosteikkojen tuntumassa. Ensimmäiset 20.4. Kes Mäntyniemi 1m (KLi,MH,HKo) ja Vär Räiköntorni 1 ad ♂ SW (PZ,HKi). Suurin osa linnuista nähtiin huhtikuun loppuun mennessä ja toukokuussa havaittiinkin enää vain muutama uusi yksilö. Mm. 1.5. Rää Oravilahti 1 (MH), 5.5. Rää Kivisalmi 1 ♂♀p (MH), 7. ja 12.5. Kon Pitkäranta 1 ad ♂p (AP,EV) ja 18.5. Kit Päätye 1 ♂♀ soittimella (PZ).

Sinisuohaukka *C. cyaneus*

Sinisoita nähtiin erittäin vähän - vain vähän enemmän kuin ruskosuohaukkoja. 15.4. näki HKi Vär Pykälävaarassa koiraan heikon muuton avaukseksi. Huhtikuun loppupuolella lintuja muutteli lähes päivittäin ilman selvää huippua. Parhaina noteerauksina 23.4. Vär Sääperi 1♀m, 3♂p (KLi,PH,HPö) ja 29.4. myös 1♀m, 3♂p samassa paikassa (koiraat mahdollisesti samoja) (KLi,PH,KLe,AP,PZ). Viimeinen muuttaja 9.5. Out Sysmäjärvellä 1♀m (AP,AV). Paikallisia ilmoitettiin toukokuun loppupuolelle asti.

Kanahaukka *Accipiter gentilis*

Havaintojen niukkuus kertoo karua kieltään kanahaukan vähydestä. Ku-

Taulukko 4. Kevään 1996 merikotkat.

23.3.	Vär Räiköntorni	1 subad NE	PZ
24.3.	Vär Uusikylä	1 ad NE	PZ,HKo,EV,T.Zetterberg
26.3.	Vär Patsola	1 ad NE	HKi
29.3.	Vär Kukkovaara	1 ad NE	HKi
30.3.	Kit Puhos	1 subad/ad m	J.Koskela
4.4.	Vär Uusikylä	2 ad NNE	AP,PH,HPö
5.4.	Vär Uusikylä	1 ad NE, 2 ad NNE, 1 subad NNE	PZ
5.4.	Pyh Hammasmahti	1 ad NE	PZ,T.Zetterberg
6.4.	Vär Räiköntorni	1 ad N	PZ
7.4.	Vär Uusikylä	1 ^{3kv} NE	PH,HPö,Tenho Turunen
8.4.	Kon Jakokoski	1 NE	MP
13.4.	Vär Uusikylä	1 juv NE	PZ,A.Wahlgren,T.Zetterberg
14.4.	Joe Hanhentie	1 juv NW	TN
14.4.	Kit Hatunvaara	1 juv NW, 1 juv N	PZ
20.4.	Kon Kulho	1 SE	KLe
20.4.	Vär Räiköntorni	1 ^{2kv} NE, 1 ad NE	PZ,HKi
21.4.	Vär Uusikylä	1 ^{4kv} N	KLi,PH,HKo,PM
21.4.	Joe Rantakylä	1m	JR
21.4.	Out Sysmäjärvi	1m	KN
22.4.	Juu Vihtasuo	1m	Timo Rautiainen,Veikko Tenhunen
23.4.	Pyh Mulo	1 subad NNW	AP
24.4.	Joe Hanhentie	1 ^{2-3kv} NE	KLi,HM
25.4.	Out Sysmäjärvi	1 subad NE	AP,AV
27.4.	Toh Kemie	1m	KLi
27.4.	Kit Päätye	1 ^{2kv} m	EV
2.5.	Vär Sääperi	a2 E	KLi,J.Nummelin ym.
4.5.	Toh Valkeasuo	1 subad N/NNE	AP,AJ,E.Repo,EV
11.5.	Out Sysmäjärvi	1 ^{2-3kv} kiert	PH
3.6.	Kit Juurikka	1p	Kari Koskela / ilm. VM

Taulukko 5. Parhaat *Buteo*-muutot keväällä 1996

	<i>Bbut + Blag + But sp</i>	
20.4.	Vär Räiköntorni	15 + 29 + 23 = 67m PZ
20.4.	Kes Mäntyniemi	12 + 24 + 15 = 51m KLi,MH,HKo
22.4.	Kes Mäntyniemi	12 + 41 + 14 = 67m AP
23.4.	Pyh Mulo	20 + 71 + 17 = 108m AP
23.4.	Vär Sääperi	31 + 38 + 34 = 103m KLi,PH,HPö
28.4.	Rää Haapasalmi + kk + Oravilahti	0 + 56 + 0 = 56m MH
29.4.	Lip Ahonkylä (<i>Bbut + Blag/sp</i>)	3 + 142 = 145m MH

ten tavallista, nämä "metsästäjien ystävät" saapuivat vaivihkaa maaliskuuhuhtikuun vaihteessa. Ilmoitetuista 8 yksilöstä vain kaksi havaittiin muuttolennessä: 4.4. Vär Sääperi 1m (AP,PH,HPö) ja 13.4. Vär Uusikylä 1 ad ♂ NE (PZ). Mainittakoon myös 8.4. Toh Kemiestä kuolleena löydetty^{2kv} ♂, joka oli rengastettu Halikossa (HKi).

Varpushaukka *A. nisus*

Ensimmäisiä kiertelijöitä ja kaartelijöitä havaittiin maaliskuun viimeisellä viikolla, mutta vasta 7.4. nähtiin ensimmäiset muuttaviksi tulkitut 2m Joe

Hanhentietä (TN). Päämuutto osui yksiin *Buteo*-muuton kanssa ja parhaat muutot laskettiin totuttuun tapaan Värtsilässä ja Kesälähdellä. Värtsilä: 20.4. 23m (PZ), 21.4. 23m (PZ,KLi,PH,HKo,PM), 23.4. 44m, 10p (KLi,PH,HPö), 29.4. 15m ja 30.4. vielä 9m (PZ). Kes Mäntyniemestä puolestaan parhaat summat 20.4. 32m (KLi,MH,HKo) ja 22.4. 19m (AP). Ainoa mainittavampi summa näiden paikkojen ulkopuolelta 21.4. Kit Matovaara 10m (MH). Toukokuussa havaittiin enää lähinnä paikallisia "varppareita" pieniä määriä.

Hiirihaukka *Buteo buteo*

Muutto alkoi tällä kertaa hiljalleen hyvin normaaliin aikaan. Ensimmäiset nähtiin 7.4. kolmella taholla: Joe Hanhentie 3m (TN), Vär Uusikylä 1 NW, 2p/m (HKi) sekä Kon Jakokoski 1 kiert (MP). Sitten ennen päämuuttovaihetta tehtiin vain niukasti havaintoja lähinnä ykköslinnuista. Parhaimmillaan 13.4. Kes Mäntyniemessä 4m, 3p (HKo,PH,HPö,J.Tiikkainen). Selvä päämuutto meni 20.-23.4. Seuraavassa summat parhailta paikoilta. 20.4. Vär Räiköntorni 15m (PZ), Kes Mäntyniemi 12m (KLi,MH,HKo), 21.4. Vär Sääperi 17m (KLi,HKo,PH,PM), 22.4. Kes Mäntyniemi 12m (AP), 23.4. Vär Sääperi 31m, 6p (KLi,PH,HPö), Pyh Mulo 20m (AP). Tämän jälkeen havaittiin muutolla lähes päivittäin 1-8 "hihaa" aina huhtikuun loppuun saakka ja vihonviimeinen muuttavaksi tulkittu yksinäinen lintu paineli 4.5. Vär Sääperillä (AP ym.).

Piekana *B. lagopus*

Ensimmäiset tunnustelijat 18.4. Kon Jakokoski 1m (HPi) ja 19.4. Joe Karsikko 1m (HKo,AV). Ensimmäinen huippu samoihin aikoihin hiirihaukan kanssa. 20.4. Vär Räiköntorni 29m (PZ) ja Kes Mäntyniemi 24m (KLi,MH,HKo), 22.4. Kes Mäntyniemi 41m (AP), 23.4. Pyh Mulo 71m (+ Joe Karsikko 13m) (AP), Vär Uusikylä 38m (KLi,PH,HPö) sekä Joe Höylas 33m (AL). Toinen, yllättävän myöhäinen huippu huhtikuun lopussa: 28.4. Rää Haapasalmi 15m ja Rää Kk 26m - kaikki tunnin sisällä (MH). 29.4. Lip Ahonkylä 142m aamupäivällä (määrityksenä *Blag + sp*) (MH). Ahonkylän linnut on taulukossa käsitelty piekanoina (hiirihaukkoja muutti tuolloin vain 3 yks.). Seuraavana päivänä 30.4. nähtiinkin sitten kevään viimeiset piekanat Vär Uusikylässä, jossa 8m (AP,PZ ym.). Yllättäen toukokuulta ei ilmoitettu yhtään piekanaa!

Buteo sp

Määrittettyjen hiirihaukkojen ja piekanoiden lisäksi havaittiin tukku määrittämättä jääneitä *Buteo*ita, joista seuraavassa päämuuton aikaiset parhaat noteeraukset. 20.4. Kes Mäntyniemi 15m (KLi,MH,HKo) ja Vär Räiköntorni 23 NW (PZ), 22.4. Kes Mäntyniemi 14m (AP), 23.4. Vär Sääperi 34m (KLi,PH,HPö) ja Pyh Mulo 17m (AP). Vielä 25.4. muutti Vär Räiköntornilla

W lentävää harakkaa usean kilometrin matkan.

Pähkinähakki

Nucifraga caryocatactes
Pähkinähakkeja nähtiin muutamia. Värtsilässä ruokinnoilla 3-4 yks. ainakin 21.4. asti (HKi), 6.4. Kii Särkiväara 1 lensi tien yli (PZ) ja 21.5. Joe Vainnioniemi Ä1 innokkaasti (HKo).

Korppi *Corvus corax*

Korppi tulkittiin vaeltavaksi ainoastaan 29.3. Vär Kukkovaaralla 1 NW (HKi).

Naakka *C. monedula*

Ei varsinaisesti kuulu vaelluslintujen listaan, mutta mainittakoon pari ilmoitettua havaintoa normaalialueiden ulkopuolelta. 9.4. Kon Jakokoski 1 kiertelevä varisjengissä (HPi) sekä 23.5. Kit Hatunvaara 4 (MH).

Pikkuvarpunen *Passer montanus*

Pari havaintoa Vär Räkiköntornista: 6.4. 1+4 W sekä 14.4. 2 W (PZ).

Kirjosiipikäpylintu

Loxia leucoptera
Mukava esiintyminen. 20.3. Joe Nepeämäki 1ä (AP), 1.4. Nur Sotinpuro 5 (TN), n. 5.4. Kon Jakokoski Ä1 (MP), 20.-27.4. Kon Jakokoski ♂♀ kävi pihalta mutustelemassa mm. kananmunan koria (MP). Toukokuun lopulta alkaen ilmeisesti hyvin merneiden pesintöjen jälkeen kesäisiä kiertelijöitä monin paikoin lähinnä itäisissä ja poh-

joisissa kunnissa. Mm. 30.5. Lie Verkkoavaara yli 10p (AP, EV) ja Juu Pihlajavaara ♀ + 2p (AP, EV) sekä 31.5. Toh Jalalanvaara 1ä (AP, EV).

Pikkukäpylintu *L. curvirostra*

Kaikki havainnot. Vär Räkiköntornilla neljästi: 16.3. 6p, 23.3. 1 NE, 6p, 8.4. 2 W, 4p ja 12.5. 6 SE, 1 juv p (PZ). Lisäksi 17.3. Nur Saarivaara 18p + 65 kiert 10 km matkalla (PT).

Isokäpylintu *L. pytyopsittacus*

Ainokaiset 23.4. Pyh Mulossa 2 kiert, 1p (AP).

Pikku-/isokäpylintu

L. curvirostra/pytyopsittacus
Maalis-huhtikuussa pientä liikehdintää mm. Vär Räkiköntornilla päiväsummien ollessa 2-15 yksilöä (PZ). Toukokuun lopulla paikka paikoin erittäin runsas. Esimerkiksi 23.5. Kit Hatunvaara 20 + 30 kiert (MH). Runsain kuitenkin maakunnan itä- ja pohjoisosissa, jossa IBA-laskentojen yhteydessä "joka paikassa". Mm. 30.5. Lie Verkkoavaara n. 100p (AP, EV). Äänien perusteella esiintyminen koski lähinnä pikkukäpylintua.

Taviokuurna *Pinicola enucleator*

Pari havaintoa Kon Jakokoskelta koskevat talvisia lintuja, mutta mainittakoon ne kuitenkin tässä yhteydessä. 24.2. 5 N (MP) ja 1.-3.3. 1p (HPi, MP).

Punatulkku *Pyrrhula pyrrhula*

Yhteensä 16 muuttavaa löytyi lomak-

keilta. Näistä 9m kuutena eri päivänä Vär Räkiköntornissa + Hopeakalliolla aikavälillä 24.3.-14.4. (PZ). Loput 7m 20.4. Kes Mäntyniemessä (KLi, HKo).

Nokkavarpuunen

Coccothraustes coccothraustes
Tässä yhteydessä mainittakoon vain yksi julkaisematon vanhempi havainto. 17.5.1995 Nur Lipinlahti (Tuomo Nyman).

Talven 1995/96 ja kevään 1996 ennätysellisestä invaasiosta pieni erilliskatsaus sivuilla 16-17 tässä lehdessä.

Vihervarpunen *Carduelis spinus*

Ensimmäinen muutos palailija 16.3. Kon Jakokoski 1p (MP) ja jatkoa seurasi 23.3. Vär Räkiköntorni 1 E (PZ). Maaliskuun lopulla yksittäisiä lintuja nähtiin päivittäin ja yleistymisen tapahtui nopeasti huhtikuun alkupäivinä. Ainoa ilmoitettu muutto: 24.4. Joe Rantakylä 60m (KLi).

Tundraurpiainen *C. hornemannii*

Urpiainen näkyi myös "turpojen" vähytenä. Ainoat 1.4. Nur Sotinpurolla 2 (TN).

Urpiainen *C. flammea*

Alkukevällä ilmeisesti tosi vähälukuinen. Kaikki havainnot: 14.3. Joe Rantakylä 30 E pikkuparvina (KLi), 1.4. Nur Sotinpuro 15 (TN) ja 20.4. Kes Mäntyniemi 45 (KLi, HKo). Loppukevällä kuitenkin varsin runsas ainakin Ilo, Lie, Juu -alueilla (AP, EV).

ISOT LINNUT JA ARKTIKA KEVÄÄLLÄ 1995

Kevään näyttävintä isolintuantia oli melkein kaikkien hanhilajien ennätyskellisen runsaat muuot. Myös kuikat suihkivat kahteen otteeseen kulta- ja pronssimitalin veroisesti, jos tarkastellaan massamuuttoon osallistuneiden lintujen määrää (vrt. Kontkanen ja Pöyhönen 1996). Hieman masentavampaan sävyyn voidaan puhua arktisten vesilintujen, kahlaajien sekä kihujen esiintymisestä, jotka eivät suurilla lukumäärillä ihmettyäneet. Viime vuonna arktikkat-saukseen otettu merilokki näyttää edelleen runsastuvan, mutta lapintierasta tulee edelleen varsin vähän ha-

vainoja. Kevään summat viiden päivän jaksoissa kurjista, hanhista, joutsenista, sekä kuikka- ja vesilinnuista on esitetty taulukoissa 8,9,10 ja 11.

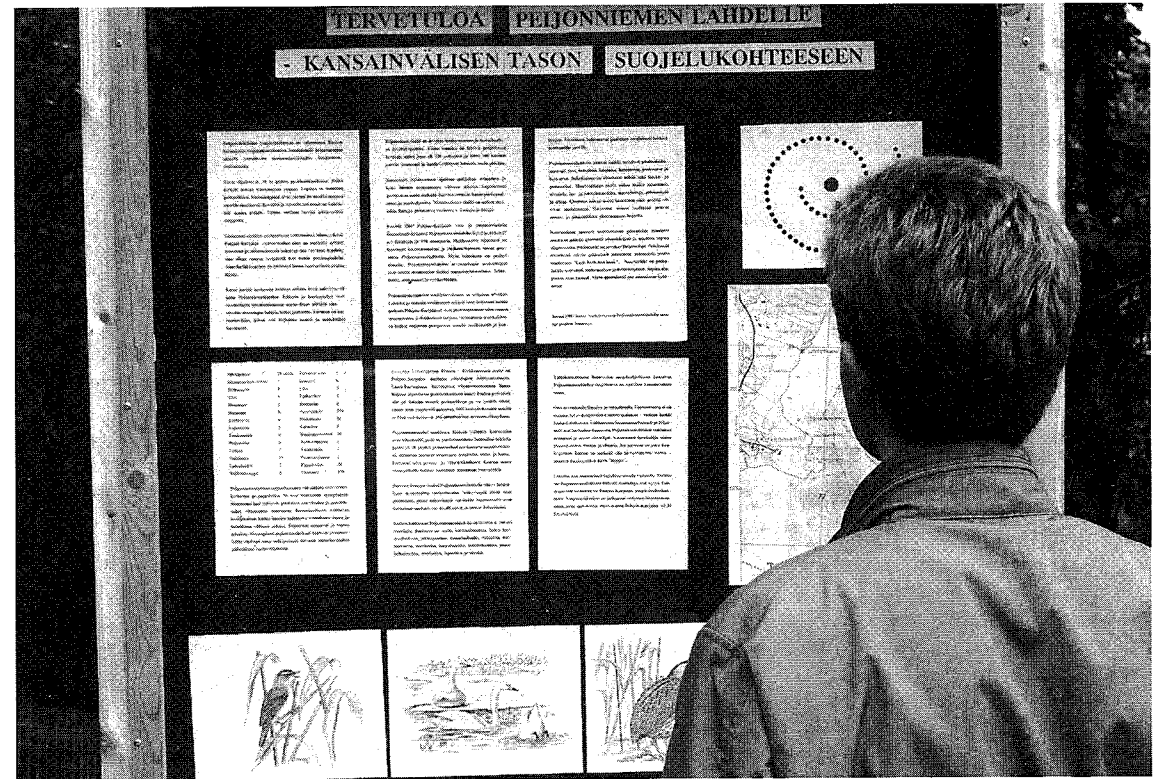
Kurki *Grus grus*

Kevään yhteismäärä 1380 kurkea on yli viisisataa koipiparia parempi kuin edellisellä vuonna (Parviainen 1996). Muuton yleiskuva oli kuitenkin hyvin samanlainen ja myös suurimmat päiväsummat kirjattiin hyvin miehityksessä Värtsilässä. Päämuutto tapahtui parina koleana päivänä 23. ja 25.4. sekä toinen vaisempi huippu vapun tienoilla 29.4.-1.5. Mukavia paikallisker-

tymiä nähtiin ympäri eteläistä ja keskistä läänää huhtikuun lopulla muuttolle epäedullisten sääolojen ansiosta.

Ensimmäiset havainnot 16.4. Joe Karsikko 1 NW (AP) ja yllättäen Juusta: Kajoo 5m (HL), sekä 17.4. Kajoo 2m (K.Salmi) ja Kannas 2m (AsP). Varsinainen muuton avaus havaittiin usealla taholla 20.4., jolloin Kes Mäntyniemi 16(8a)m (KLi, HKo, MH), Vär Räkönvaara 16m (PZ), sekä Kon Jakokoski 6(3a)m (MP).

22.4. Kes Mäntyniemi 25(9a)m (AP, AV). Pientä takatalvimuuttoa havaittiin 24.4. Joe Rantakylässä 30(4a) S (KLi), ja samana päivänä kirjattiin Juu-

Tohmajärven Peijonniemenlahti on keväisin paras joutsenten havainnointipaikka. - Markku Halonen

an suurin parvihavainto 11p Vuokossa (HL). Lieksassa paras muuttopäivä oli 23.4., jolloin Äijänpäivänjärvelä a10m (AK) ja keskustassa a11m (MT). Lieksan paikalliskertymistä huomattavimmat olivat 27.4. Sarkkilaissa 17p (EL) sekä 2.5. Lamminkylässä 12p (Sakari Määttä).

Suurimpia päiväsummia parhaiten havainnoiduilla paikoilla: 25.4. Out Sysmäjärvi 42(8a)m ja Lip Viinijärvi 19(3a)m (AP, AV). 28.4. Kon Pitkäranta 30p (PZ), 29.4. Toh Murtoi 17 NE+83p ja Toh Jylmä 37p (PZ). Lip Ahonkylä: 25.4. 22p, 27.4. 40p, 29.4. 95p+m (MH, PZ, AP, AV).

Rää Oravilahti: 28.4. 80p, 1.5. 20p ja 5.5. 10p (MH). Vär Säpäri+ymp.: 20.4. 16m, 21.4. 12m+8p, 23.4. 160(35a)m+8p, 25.4. 113 NW-NE+70p, 27.4. a110p+a10p, 29.4. 54 NW-NE+72p, 30.4. 80m, 1.5. 36m, 2.5. 15m, sekä varsin myöhäisiä, ilmeisesti esiaikuisia kurkia nähtiin 12.5. 42m (PH, HPö, KLi, PZ, AP ym.).

Pesimättömien kurkien parhaimmat kokoontumiset: 18.5. Vär Säpäri 21p (PZ) sekä 19.5. Rää Oravilahti 40p (MH). Myöhäisin selkeä muuttoha-

vainto tehtiin 25.5. Joe Linnunlahdella 5 N (HKo, Mika Länneppää).

Hanhet

Metsähänhi *Anser fabalis*

Kevään määritettyjen metsähänhien osuus (2360yks.) ei aivan yllä edelliskevään (2921yks.) ennätyslukemiin massiivisesta 12.5. muutosta huolimatta. Normaali muuton kaksihuipuisuus näkyy tämänkin kevään taulukossa 8. selkeästi: ensin viikosta kahteen kestävä 'taigametsähänhien' piehkö huippu vapun tietämissä ja sitten noin viikon odottelun jälkeen paripäiväinen 'tundrametsähänhien' vauhdikas muutto ennen toukokuun puoliväliä.

Ensimmäinen metsähänhi oli 18.4. Out Sysmäjärvellä paikallisena (KLe). Seuraavat metsähänhet lensivät usean pisteen ohi 20.4., jolloin PZ ynnäsi parhaimman summan 23m Vär Räkönvaaralta. 'Taigametsähänhien' kohtalaisen hyvää muuttoa ja normaaleja paikalliskertymiä saatiin ihailta tutuilla paikoilla. Päämuutto lipui vapun molemmin puolin ollen

reippainta 29.4.-2.5. Seuraavaksi suurimpia paikalliskeräntymiä ja muuttoa, jossa Värtsilä loistaa jälleen omassa luokassaan, niin summiltaan kuin miehitykseltäänkin:

Rää Oravilahti: 28.4. 80p, 1.5. 65p ja 5.5. 12p (MH)
Toh Valkeasuo, emolehmänavetan pello: 27.4. 30p, 29.4. 33p, 3.5. 50p, 4.5. 80p, 5.5. 42p (HKi, AP, AV, EV).
Vär Säpäri+ymp.: 20.4. 23m+3p, 21.4. 31m+13p, 23.4. 17m+79p, 27.4. 40p, 29.4. 54m+83p, 30.4. 115m+70p, 1.5. 196p+m, 2.5. 52m+106p, 3.5. 70p, 4.5. 25m+70p ja Ans sp 64(4a)m, 5.5. 54m+40p ja Ans sp 113m, 9.5. 24p, sekä massapäivänä 12.5. 24p (HKi, PH, AP, PZ ym.)
Lie Niitty-Jamali: 3.5. 20p, 4.5. 23p, 5.5. 15p ja 7.5. 24p (EL, AK).

'Tundrametsähänhien' pääjoukot rynnistivät 12.-13.5. lämpimän ja aurinkoisin kelin vallitessa. Rajuun rynnäkkö koettiin 12.5. Värtsilän ilmatilassa. Räkönvaaran rajavartiotoriin kiipeillyt PZ summasi ennätyspäivän saldoksi 3379(67a) n.NE hanhea, joista metsähänhia 444(10a), tundria 23(2a), Ans sp:tä 675(17a) ja loput

summa kipusi uuteen ennätyslukemaan, 1863m *Gaviaan*, joista varmoja kuikkia 180 ja vain yksi kaakkuri. Pääosa kuikista muutti 'tiputuskelin' ansiosta havainnoijien helpotukseksi aivan Pyhäselän pinnassa kohti Höytiäisen kanavaa.

Viimeiset muuttavat kuikat havaittiin 1.6. Joe Linnunlahdella 2m (AP,AV, EV), ja jälkijättöinen kaakkuri vitkastele 2.6. Out Sysmäjärvellä 1p (AP, EV).

Vesilinnut

'Erinomaisen' heikko vesiäiskevät, yhteissummakin kipusi vain niukasti yli 14 000 'vessun'. Etenkin lapasotka ja pilkkasiipi olivat lähes kateissa. Pientä näkyvää vesiäismuuttoa havaittiin 22.5. illalla ja 23.5. aamulla, sekä allien ja mustalintujen heikkoa yömuuttoa kuultiin 18.-19.5. ja 22.-23.5. välisinä öinä.

Alli *Clangula hyemalis*

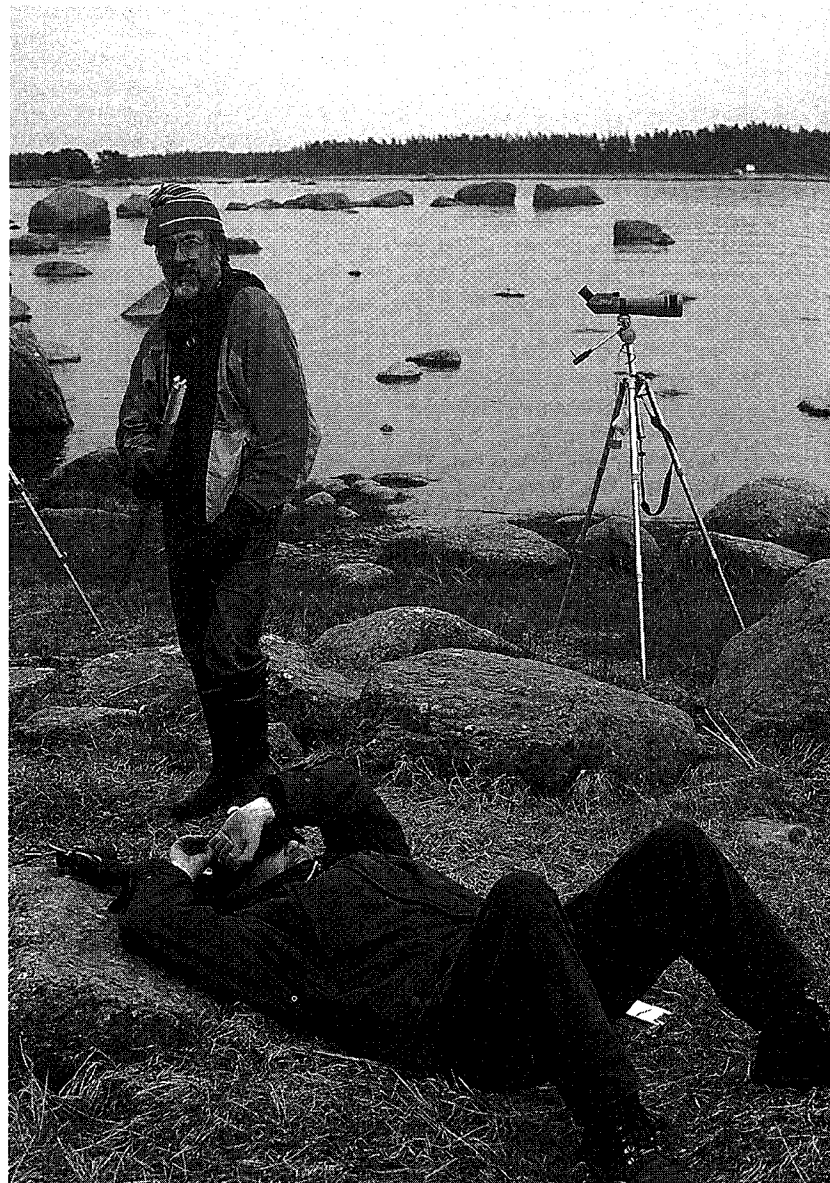
Yhteissumma minimaaliset 2363 yksilöä. 'Hurjimmat' muutot: 19.5. Rää Samppaanniemi a200m+50p (MH), 22.5. aamuyöllä (klo 01.30-02.30) Out Laikanlahti 270(5a)m allia ja 300(3a)m VL sp:tä (AV), 23.5. Kes Rastissa (klo 04.50-07.00) valkuposkimylläkän yhteydessä 1460p+m (PH,HPö)

Viimeinen allinaaras uiskenteli 11.6. Kon Kontiolahdella (AP).

Mustalintu *Melanitta nigra*

Kevään sigma 3047 mustalintua. Ensimmäinen koiras tupsahti 29.4. Joe Pielisjokeen Rantakylän kohdalla (AP,KLi). Suurimmat tikistykset: 8.5. Joe Linnunlahti 100p (PH,Raumo Keltanen), 14.5. Ilo Puohtiinsuo 150 NE (AP, EV), 17.5. Joe Höytiäisen kanava 100p (PZ), 18.5. Kes Rasti 115(2a) NE ja Toh Tohmajärvi 60p (PZ,HKo), 22.5. Kit Niinikumpu iltamuutolla (klo 21.15-22.00) 3700m VL sp:tä (MH) ja niinikään illalla Vär Räkönvaara 450(3a) NE (PZ), 23.5. Kes Rasti (klo 04.50-07.00) 520p+m (PH,HPö), Kit Hatunvaaralla mustalintu+VL sp yhteensä 3215m auringonnousun aikoihin (MH), Joe Linnunlahdella (klo 05.00-07.00) 1000m+kiert mustalintua ja 1000m+kiert VL sp:tä (KLe,HKo), sekä illalla (klo 19.00-20.00) satunnaisilla ulkokäynnillä Kon Selkiellä ynnättiin 800m mustalintua (HKo).

Viimeinen koiras puljasi 2.6. Lip Heponiemessä (AP, EV, HKo)

Arktikan seuranta lyö joskus voimille, Aimo Jukkara (pystyasennossa) ja Jouko Räsänen.

- Markku Halonen

Taulukko 11. Arktisten vesilintujen muutto Pohjois-Karjalassa viiden päivän jaksolla keväällä 1996

	19.-30.4.	1.-5.5.	6.-10.5.	11.-15.5.	16.-20.5.	21.-25.5.	26.-30.5.	31.5.-	Yht.
Lapasotka	0	0	0	2	4	2	0	0	8
Alli	0	0	9	103	437	1742	65	7	2363
Mustalintu	1	0	104	208	329	2380	25	0	3047
Pilkkasiipi	0	0	0	0	31	0	3	0	34
VL sp	0	0	0	0	0	8850	0	0	8850
Yht	1	0	113	313	801	12974	93	7	14302

Pilkkasiipi *M. fusca*

Kevään summasta (34yks.) voinee luotella kaikki havainnot: 16.5. Lip Heponiemi ♂♀p (HKo,PP,VJ), vaisu päämuutto 18.5. aamulla Kes Rasti 25(3a) NNE-NE (PZ,HKo), 19.5. Rää Samppaanniemi 4p (MH), sekä 27.5. Joe Linnunlahti 3m (AP,KLe).

Lapasotka *Aythya marila*

Kaikki havainnot (8yks.): 11.-12.5. Out Sysmäjärvi ♂♀p (PH,AV) ja 16.5. ♂p (HKo,PP,VJ), 17.5. Joe Linnunlahti ♂♀p (AP, EV, Kirsi Kiuttu) ja Toh Peijonniemenlahti ♀p (HKo,VJ), sekä 23.5. Kes Rasti ♂♀p (PH,HPö).

Kahlaajat

Meriharakka *Haematopus ostralegus*

Varsin niukka esiintyminen. Kaikki havainnot (34yks.): Ensimmäiset 28.-29.4. Joe Rantakylä, Pielisjoki 6p (PZ,AP,KLi), sekä 29.4. Lie Lieksanjokisuu 1p ja Puhtaansalmi 1p (EL). Jatkoa seurasi 2.5. Joe Linnunlahti 1p (AP), 8.5. Joe Mäntylä 3kiert (MP), 10.5. Joe Höytiäisen kanava 1 N ja 12.5. 1m (AL), 17.5. Joe Utran kanava 1p (KLe), 19.5. Joe Rantakylä 1kiert (MHu), 21.5. Pyh Niittytahti 1m (MP) ja Joe Ukonlahti 1p (PZ), 22.5. Joe Höytiäisen kanava 1 N ja 28.5. 1 N (AL), 25.5. Ilo Koitere 2 (MT), 28.5. Joe Linnunlahti 12 NW/p (AP).

Tylli *Charadrius hiaticula*

Yhteismäärä 114 lintua on keskiverotaso. Joe Höytiäisen kanava ja Paritsanlahti kunnostautuivat kahlaajamestoiksi matalan vedenpinnan ansiosta:

Joe Höytiäisen kanava: 15.5. 20p, 16.5. 25p, 18.5. 8m+10p, 19.5. 20p, 21.5. 4p, 24.5. 13p, 25.5. 6p (AL,OG,PZ,HKo). Joe Paritsanlahti: 25.5. 57p (ennätyskerääntymäl) ja 26.5. 25p (HKo,OG, AV ym.).

Varsin myöhäinen kiertelijä havaittiin 26.6. Out Vuonoksessa 1ad (MKe).

Tundrakurmitsa *Pluvialis squatarola*

Kohtalaisen hyvä esitys 190 yksilön yhteismäärällä. Kaikki havainnot: 24.5. Kon Aavaranta 1 N (PM), 25.5. Kon Pitkäranta 4p/kiert ja 26.5. 13p (OG,KLe), ja Joe Höytiäisen kanava 2p (HKo), 25.-27.5. Joe Paritsanlahti 3-4p (OG ym.), sekä kevään huippuna 27.5. Joe Linnunlahti a100m (KLe), sekä Joe Höytiäisen kanava 45m ja

30.5. 22(2a)m (AL). Viimeinen 30.5. Vär Sääperi 1p (HKi).

Isosirri *Calidris canutus*

Tyypillisen heikko esiintyminen. Ainoot havainnot: 25.5. Kon Pitkäranta 1p/kiert, sekä 26.5. Joe Paritsanlahti 2p (OG).

Lapinsirri *C. temminckii*

Kohtalainen yhteismäärä (60yks.) tuuilla paikoilla. Ensimmäinen 9.5. Out Alavi 1p (AP,AV).

Joe Höytiäisen kanava: 11.5. 1p, 13.5. 15p, 14.5. 1m, 18.5. 6p, 19.5. 11p, 20.-24.5. 5-7p ja 25.-27.5. 2p (AP,OG,AL, HKo). 21.5. Joe Ukonlahti 4p (PZ), 26.5. Joe Paritsanlahti 5p (AV).

Suosirri *C. alpina*

Yhden hyvän muuttopäivän (27.5.) ansiosta yhteismäärä kipusi 1350 yksilöön, mikä lähes vastaa pitkäaikaisesta keskiarvoa. Joe Höytiäisen kanava: 18.5. 11p, 19.5. 14p, 20.-22.5. 5-12p, 24.5. 25p, 25.5. 17p, sekä päämuuttopäivänä 27.5. 970(6a)m+65p ja 28.5. enää 4p (AL,OG,HKo). Kon Pitkäranta: 18.5. 1p, 26.5. 210p sekä 27.5. 45p (KLe).

Jänkäsiirriäinen *Limicola falcinellus*

Tavallisen-tavattoman niukka esiintyminen: 25.-27.5. Joe Höytiäisen kanava 1p (AL,HKo), 26.5. Joe Paritsanlahti 2p (AV), sekä 28.5. Ilo Kesonsuo Å2 (PP).

Punakuiri *Limosa lapponica*

Keskivertosumma (167yks.) ja yksi kohtalainen muuttopäivä (17.5.). Kaikki havainnot: 15.5. Ilo Syväysjoki 1p (AP), 16.-17.5. Lip Heponiemi 4♂+2♀p (HKo,PP,VJ), päämuuttopäivänä 17.5.: Kes Rasti (klo 08.45-11.30) yhteensä 71m (JP,Jari Peltomäki), Joe Höytiäisen kanava (klo 06.00-14.00) 58(3a)m (AL), 17.5. Kon Pitkäranta 30p ja 18.5. 2p (HKo,VJ,OG), sekä kevään viimeinen 27.5. Joe Linnunlahti 1m tundrakurmitsaparvessa (KLe).

Mustaviklo *Tringa erythropus*

Melko hyvä esiintyminen (154yks.) hyvin normaaliin tapaan. Ensimmäiset 29.4. Joe Rantakylä, Pielisjoki 1p (AP,KLi) ja Toh Valkeasuo 1p (HKi). Lip Heponiemi: 9.5. 7p, 16.5. 10p ja 17.5. 30p (AP,AV,HKo,VJ,PP). Out Sysmäjärvi: 4.5. 1p, 5.5. 6p, 6.5. 15p, 12.5. 60p, 13.5. 45p (MKe, AV).

Viimeiset jo 19.5. Joe Höytiäisen kanava 2p (OG) ja Pyh Niittytahti a m (MP).

Punajalkaviklo *T. totanus*

Erinomaisen keskimääräinen ja säntilinen esitys kahdeksalta linnulta: 20.4. Joe Hasaniemi 1 S (KLi,HKo), 29.4. Toh Valkeasuo 2p (AP,KLi), 4.5. Joe Linnunlahti a (AP, EV, Eino Repo), 11.5. Joe Utra 1 (TN), 14.5. Joe Höytiäisen kanava 1p (AL), 17.5. Kes Rasti 1m (JP,Jari Peltomäki).

Karikukko *Arenaria interpres*

Aina yhtä harvalukuinen karikukko ei pettänyt 'odotusarvoja' tälläkään kertaa: 16.-18.5. Kon Pitkäranta 1p (KLe,OG,VJ,HKo), 19.-21.5. ja 25.5. Joe Höytiäisen kanava 1p (AL,HKo), sekä 27.5. Joe Linnunlahti 1m (KLe).

Vesipääsky *Phalaropus lobatus*

Havaintoja niukasti noin 30 yksilöstä: 20.5. Out Sysmäjärvi 2m/kiert (MH), 24.5. Vär Sääperi 4p (PH,HPö), 26.5. Kon Pitkäranta 3p, 27.5. 11p, 30.5. 20p, sekä 2.6. 1p (KLe,OG,AP,HKo).

Lokkilinnut

Merikihu *S. parasiticus*

Takavuosien lukemien ei ylletty taaskaan, vaan tyytyminen oli viime vuosina totuttuun niukkaan linjaan. Kaikki havainnot (yht. 5yks.): 17.5. Joe Linnunlahti (klo 11.35) 1tu NW (AP, EV, Kirsi Kiuttu), 23.5. Kes Rasti (klo 04.50-07.00) 2(2a)jva+1tu N (PH,HPö), 27.5. Joe Linnunlahti (klo 14.35) 1va NNE (AP,KLe).

Kihu laji *S. sp*

21.5. 1 ad SW Kon Jakokoski seuraamaan kaksi harmaalokkia (HPi).

Merilokki *Larus marinus*

Tulkitsin yhteismääräksi varovaiset 18 yksilöä, mikä kertoo omaa kieltään merilokin voittokulusta. Ehkä eri lintuja oli enemmänkin, mutta Joensuussa 16.4.-3.5. pyörineiden merilokkien todellinen määrä jää arvoitukseksi. Pysäytyskelien ansiosta Joensuun ympäristössä pyöri Kontiosuon jäteasemalla, Karsikossa Pielisjokivarressa ja Linnunlahdella tuhansia lokkeja, joiden joukkoon oli lyöttäytynyt päivittäin yhdestä viiteen merilokkia. Seuraavaksi kaikki havainnot: 29.3. Kit Pyhäjärvi 1p (VM), 6.4. Vär Uusikylä 1ad NE (PH,AJ, JR), 19.4. Kit Ki-

teenjärvi 3p (VM), Joe Pielisjoki+ymp.: 16.4., 22.4. ja 30.4. 1ad, 17.4. ja 23.-29.4. 2ad, 2.5. 4^{+3kv}, 18.4.-22.4., 29.4. ja 2.5. 1^{4kv}, 27.4. 2^{4kv}, 3.5. 1^{3kv} (PH,KLi,Jari Nummelin,AP,HKo,EV,AV,PZ ym.), sekä 1.5. Out Sysmäjärvi 1ad p.

Havainto vuodelta 1995: 5.3. Juu Paalasmaa, Pielinen 1yks. (P.Gröhn). Havainto korvaa edellisessä katsauksessa olleen ilmoituksen tummaselkähästä lokista n.28.2. Pielisellä!

Lapintiira *Sterna paradisaea*
Tavallisen vähän määrityksiä: 16.5. Pol Ruvaslahti 1p (AP,EV), 17.5. Joe Hasaniemi 2p (Hko,VJ) ja Joe Linnunlahdella 1p (AP,EV,Kirsi Kiuttu), sekä 24.5. Linnunlahdella 1p (KLe).

Kirjallisuus

Kontkanen, H. & Pöyhönen, M. 1996: Arktisten lintujen muutto Poh-

jois- ja Etelä-Karjalassa - Pohjois-Karjalan linnut. PKLTY r.y.:n 25-vuotisjuhlaulkaisu. Siipirikko 23(2): 112-146.

Parviainen, A. 1996: Isot linnut ja arktika keväällä 1995. - Siipirikko 23(3): 12-17.

Sangster, G. & Oree, G.J. 1996: Progress in taxonomy of Taiga and Tundra Bean Geese. - Dutch Birding 18(6): 310-316.

Ennätyksellinen nokkavarpusten esiintyminen Pohjois-Karjalassa

Ari Parviainen

talvella ja keväällä 1995/96

Suhteellisen normaalin syysesintymisen (Zetterberg 1996) jälkeen alkoi joulukuun alusta lähtien lappaa nokkavarpusia laumoittain ilmeisesti idästä Karjalan tasavallasta Värtsilään ja Tohmajärven itäiseen osaan. Edellinen lähes vastaavan suuruinen invaasio on koettu lähes 20 vuotta sitten - talvella 1978/79 ja keväällä -79. Tuolloin havaintojen painopiste oli selvästi lännempänä; Pyhäselän, Joensuun ja Outokummun seutuilla. Lintujen määrän arviointia vaikeuttaa parvien pitkään oleskelu samalla alueella ja yksilömäärien vaihtelu saman alueen parvissa. Joka tapauksessa tuolloinkin havaittiin yli 200 nokkavarpusta (Kapanen 1981). Talven ja kevään 1995/96 invaasion havainnot käsittelemässä Värtsilän ja Tohmajärven osalta kunnittain erikseen. Kaikki havainnot ovat HKi:n tekemiä, ellei tekstissä toisin mainita.

Wärtsilä

Invaasion itäisestä alkuperästä kielii mielestäni se, että alussa selvästi suurin osa havainnoista kertyi Värtsilästä ja huippu siellä oli huomattavasti aikaisemmin kuin hieman lännempänä Tohmajärvellä. Ruljanssi pyörähti räväkästi käyntiin 1.12., jolloin paikalla tiksutteli 19 yksilön parvi. Sitten seurasi pitkä hiljaiselo (liekö todellista vai havainnoinnin vähyyttä?)

kunnes 17.12. paikalla oli taas 2 lintua. Värtsilän alueen selvä huippu ajoittuu heti joulun jälkeen. 25.12. 27p ja 26.12. peräti 38p. Uutena vuonna 31.12. vielä 13p. Tammikuun alussa vielä parina päivänä hyviä lukemia: 6.1. 20 ja 7.1. 23. Tämän jälkeen tilanne rauhoittui selvästi. Tammikuun loppupuolella Värtsilässä pyöri vielä 1-6 lintua monena päivänä. Helmi- ja maaliskuussa nokkikset katosivat jonnekin. Laji näyttäytyi tuolloin vain kahdesti: 10.2. 2 yks. ja 3.3. 1 yks. Huhituu toi mukanaan muutamia havaintoja ehkä lähinnä kevätmuuttajista: 14.4. 1ä (PZ) ja 2p (HKi), 20.4. 4 (HKi), 21.4. a4 E (KLi,PH,HKo,PM) ja 3 W/p, 2m/p (PZ), 23.4. 1äp (KLi,PH,HPö), 27.4. 3p (KLi,MH,VJ,TN,AP,JR) sekä 28.4. 4 (HKi). Toukokuun ainoan havainto PZ 12.5. 1äm Räiköntornista. Havainnot löytyvät vielä yksityiskohtaisesti esitettyinä taulukosta 1.

Tohmajärvi

Wärtsilän huipun aikaan oli Tohmajärven nokkavarpusrintamalla vielä suhteellisen rauhallista. Joulukuulta löytyy kaksi havaintoa: 6.12. Ristee 7 yks. sekä 26.12. Uusi-Wärtsilä 10 yks. Jälkimmäinen havainto tuki ajoittuu juuri Värtsilän huipun aikoihin. Myös tammikuulta havaintoja on kahdelta päiväältä: 6.1. Uusi-Wärtsilä 8+11 yks. ja Kaurila 1 yks. sekä 7.1. Asema 2 yks.

Taulukko 1. Nokkavarpushavainnot Värtsilässä talvella 1995/96 ja keväällä 1996.

pvm	parvet	eri yksilöt
1.12.	19	19
17.12.	2	
25.12.	27	8
26.12.	38	38
27.12.	2+10	2
29.12.	3	
31.12.	13	13
6.1.	20	
7.1.	7+23	
13.1.	1+2	
20.1.	6	6
10.2.	2	2
3.3.	1	
14.4.	2+1	3
20.4.	4	
21.4.	4+3+2	9
23.4.	1	1
27.4.	3	3
28.4.	4	4
12.5.	1	1
yhteensä	201	109

Sitten seurasi eriskummallinen kahden kuukauden tauko ilman merkkiäkään tiksuttelijoista. Tuon tauon aikanaan Värtsilässäkin oli hiljaista, joskaan ei aivan tyhjää. Maaliskuun alkupuolelta jälleen pari irtohavaintoa ennen uutta kuukauden taukoa ja to-

dellista huippua: 10.3. Uusi-Wärtsilä 3 ja 13.3. Kemie 10 yks. 14.4. koki HKi varmasti ikimuistaisen nokkavarpuspäivän Tohmajärvellä. Hän kirjoittaa: "14.4. oli tyyntä, pilvistä, +3°C, klo 7 Kemiessä yksittäinen lintu tiksutteli 70 yksilön tilhiparvessa. Ajoin 0,5 km:n päähän tarkistamaan paikan, jossa yli 10 lintua oli ollut läpi talven (paikallisten mukaan): 32 yksilön parvi paikalla. Risteessä 8 yks. ja sitten Tengassa ainakin 40 yksilön ennätysparvi tien molemmin puolin vaikeasti laskettavana rykelmänä! Eikä siinäkään vielä kyllin: Uusi-Wärtsilästä löytyi 8 ja 14 yks. parvet. Päivän summaksi kertyi huikeat 104 yksilöä!" (Tuossa summassa on mukana 2 Värtsilässä nähtyä lintua). Huippu ajoittui siis yhdelle päivälle eikä sen koommin nokkiksia näkynyt kuin jokunen kerran. 15.4. oli 18 linnun parvi vielä ruokinnan tietämällä Kemiessä (sama paikka, missä 14.4. 32 yks.) ja paikalla viihtyi 10 lintua toukokuun alkuun saakka. Sitten homma oli ohi. Tohmajärven havainnot taulukossa 2.

Wärtsilän ja Tohmajärven lisäksi nokkavarpushavaintoja ilmoitettiin

muualta hämmästyttävän niukasti. Niitä tuli kaikkiaan kolme kappaletta ja niistä kaksi myös idästä: 8.2.-6.4. Kii Uskali enimmillään 10p (Maire Pulkkinen) ja 24.2. alkaen Kii Heinävaara 2p (R.Lätti). Ainoa läntisempi havainto tuli Rää Varpasalosta, jossa 26.2.-12.3. 8 ruokinnalla (Otto Rummukainen). Mihin nokkavarpuset sitten oikein yhtäkkiä katosivat? Kenties takaisin sinne mistä tulivatkin käytyään ensin herkuttelemassa suomalaisilla pihlajan- ja tuomenmarjoilla. Karjalan tasavallasta löytynee selvästi enemmän nokkavarpusten pesimiselle soveltuvia lehtimetsiä kuin Pohjois-Karjalasta.

Kiitokset

Kaikille havaintonsa toimittaneille ja eritoten Hannu Kivivuorelle tarkasta päivittäisestä havaintolistasta.

Kirjallisuus

Kapanen, M. 1981: Vuoden 1979 harvinaisuudet Pohjois-Karjalassa. -Siipirikko 8(2): 49-54.

Taulukko 2. Nokkavarpushavainnot Tohmajärvellä talvella 1995/96 ja keväällä 1996.

pvm	parvet	eri yksilöt
6.12.	7	7
26.12.	10	10
6.1.	8+11+1	10
7.1.	2	2
10.3.	3	
13.3.	10	10
14.4.	32	22
14.4.	8	8
14.4.	40	40
14.4.	8	
14.4.	14	6
15.4.	18	
V alku	10	
yhteensä	182	115

Zetterberg, P. 1996: Kaikkien aikojen vaellussyksy 1995 Pohjois-Karjalassa. - Siipirikko 23(4): 23-29.

Nokkavarpunen. - Kalevi Vuojolainen

Harri Kontkanen
valokuvat Mauri Leivo

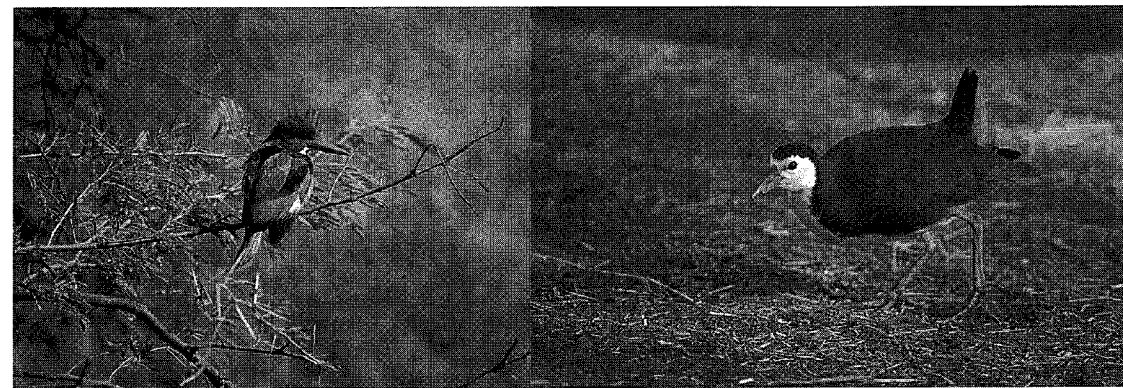
Neitokurjet hiekkadyynillä

Intia on suuri valtio. Himalajan lumihuipuiset vuoret vaihtuvat Intian valtameren palmuihin 3300km etelämpänä Kan-niyakumarissa, ja vuoristoiselta Kiinan rajalta on 2700km aavikkoiselle Pakistanin rajalle lännessä. Intian 900 miljoonai-nen kansa puhuu 1652 murretta, joista vain 15 on virallisia. Myös uskontojen, kulttuurin ja pukeutumisen kirjo on us-komaton. Matkailijan kannalta ikävintä on, että myös eri tautien määrä on lohdu-ton. Matkabudjetista kobranosan nappaa lääkkeet ja rokotukset, joihin kannattaa tutustua huolellisesti hyvissä ajoin ennen matkaa. Hyvä yleisopas Intian kiertäjälle on esim. Ellisin (1990) eepos, ja lintuharrastaja tarvitsee mukaansa tietysti myös Alin ja Rippleyn (1983) Intian lin-tuja käsittelevän kirjan, sekä valikoituja matkaraportteja riippuen siitä minne mat-ka suuntautuu (esim. Earlybird 1993). Tässä matkakertomuksessa käytetyt suo-menkieliset lajinimet seuraavat Maailman lintujen (Perrins 1990) suomenkielistä versiota. Matkamme ajankohdaksi muo-toutui 24.1.-25.2. 1994 ja retken jälkeen matkabudjetti ja samalla kukkaron vaje osoitti saldoa 8000mk. Siis pä matkaan...

Aikuhankaluuksia

Vaikka Aeroflotin aikataulu petti pari tuntia niin Helsingissä kuin Mosko-vassakin, oltiin perillä Delhissä aamu kahdeksalta hivenen etujassa. Lentokenttämuodollisuuksien hoiduttua kitkatta jatkettiin bussilla (3,60mk; 1 rupia (Rs) = 0,18mk) keskustan ihmis-viliniään. Valkeanaamaisina ja siististi pukeutuneina ensikertalaisina "puh-topoikina" saimme paikallisista hir-vikärpäsen taktiikalla toimivista yksi-tyisyrityksistä (lue huijareista) "avuli-asta" seuraa. Tästä Bharatpurissa ma-jaileva ystävämme Petri Hottola oli varoittanut: "Delhissä älkää luottako kehenkään". Intiassa pätee hyvin van-ha kunnan sananlasku: "alku aina hankalaa, lopussa kiitos seisoo". To-dellakin, New Delhin rautatieasemel-la jo pelkkä junalipun hankinta Bhar-atpuriin oli ohjelmanumero sinänsä. Oikean lippuluukun löytäminen vaati "sherlockmaista" salapoliisityötä, mutta se oli hyvää harjoitusta tulevia koitoksia varten! Lippu kolmannen luokan "karjavaunuun" heltisi kol-messa tunnissa.

Juna oli täynnä kuin "Turusen pys-sy", ja se pysähtyi jokaisen maitolai-turin kohdalla. Ja kuten arvata saat-toi, kuulutuksia ei kuulunut. Ummik-komatustajan täytyi siis tarkkailla missä mennään, koska aikataulukaan ei pitänyt paikkaansa. Kuitenkin kiirettömässä matkustamisessa oli tun-nelmaa, jos voi unohtaa turhan länsi-maisen niuhottamisen ja nipottami-sen. Lisäksi junassa tarjoutui mahdol-lisuus tutustua lukemattomiin eri yritysliiketoimien muotoihin erilaisten purtavien ja palvelujen muodossa. Bharatpuriin saavuttiin tunnin myö-hässä klo 19 aikoihin. Asemalla kym-menmet ellei sadat mopo- ja pyöräriksa-miehet esittivät illan tarjouksensa ja hinta tippui huimaa vauhtia. Valitsemme mopon, joka kiidatti meidät ihmismeren ja pimeyden lävitse Tur-ist Lodge hotelliin (22,50mk/2pers.). Hotellin ravintolassa PH odottikin jo matkalaisten kuulumisia ja me puoles-tamme PH:n vinkkejä Bharatpurin lin-nustosta. Ensimmäisen päivän saldo lintupuolella tuotti elikseksi junan ik-kunasta, eläintarhoista tutun riikinku-kon *Pavo cristatus*.

Aasiankalastaja väijyissä.

Ojasuokana *Amaurornis phoenicurus* tallustelee tiellä.

Bharatpur - upea kosteikko

Bharatpurin kosteikon suojelutarve huomattiin pari vuosikymmentä en-nen vuonna 1956 tapahtunutta suoje-lualueen perustamista. Kuitenkin alu-eella metsästettiin aina vuoteen 1964 asti. Nykyisin alue tunnetaan vuonna 1981 perustettuna Keoladeo Ghanan kansallispuistona. Itseasiassa puiston vesilintualueet rakennettiin 1890 lu-vulla metsästystä varten silloisen Bharatpurin maharadzan toimesta. Metsästystä alueella harrastivat ket-käpäs muut kuin brittiläiset ja intia-laiset arvohenkilöt. Hurjista vesilin-tumääristä altailla kertoo vuonna 1938 Intian varakuninkaan, Lordi Linlithgowin seurueen ampumat 4273 lintua yhden ainoan päivän ai-kana (Ewans ym. 1989).

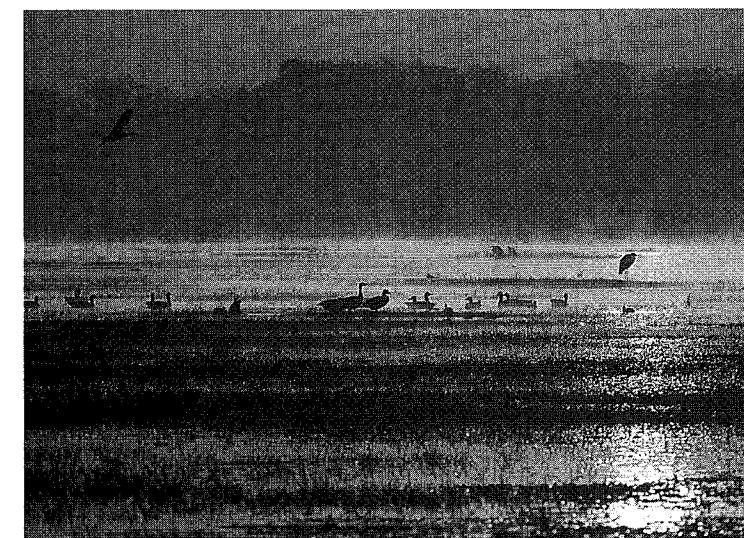
Seuraavat kymmenkunta päivää vierähtivät Bharatpurissa. Ensitöik-semme vuokrasimme pyörät, jotka helpottivat oleellisesti kansallispuis-tossa liikkumista pitkien välimatkojen takia. Pyöräilimme puistoon aamuhä-märissä ja lintujen paljous yllätti po-sitiivisesti etukäteistiedoista huolimatta. Vaikka alueen ylpeys, luonnonva-raiset lumikurjet puuttuivatkin talvel-la 1994 puistosta ensimmäistä kertaa, riitti muissa linnuissa ihasteltavaa ja tietysti pinnoja. Tosin puistossa oli yhteensä kuusi USA:sta ja Moskovas-ta tuotua "tarhalumikurkea", joiden epätoivoisena tehtävänä olisi tukea metsästyksen romahtanutta lun-nonvaraista kantaa. Myös kotimaasta tuttuja kurkia näkyi toista sataa sekä aasialaisia kurkijättiläisiä, saruskurkia *Grus antigone*, parikymmentä. Yhtä vaikuttava ilmestys oli myös aasian-

satulahaikara *Ephippiorhynchus asiaticus*, joita havaitsemme kaksi yksilöä. Seurasimme toisen linnun käärmeate-rointia. Musta käärme kietoutui lin-nun valtavan nokan ympärille viimei-seen epätoivoiseen yritykseensä säilyä hengissä, mutta turhaan.

Altaiden haikaratarjonta oli vai-kuttava. Sadoittain harmaa-, rusko-, jalo- silkki- sekä pikkujaloahaikaroita *Egretta intermedia*. Myös aasianiibis-haikara *Mycteria leucocephala* sekä ri-i-sihaikara *Ardeola grayii* olivat yleisiä ja kapustahaikaroita näimme viisi-kymmentä. Huomattavasti harvinais-empaa herkkua ja vaikeammin esille kaivettavia olivat muutamat näke-mämme kaneli-, kiinan- ja mustapik-kuhaikarat *Ixobrychus cinnamomeus*, *I. sinensis* ja *I. flavicollis*. Lähimetsistä löy-tyi myös yksittäisiä piispahaikaroita

Ciconia episcopus. Sorsalintupuoli oli kansallispuistossa vähintään yhtä messevä. Noin kymmenentuhannen merihanhen joukossa uiskenteli sa-doittain tiibetinhanhia *Anser indicus* ja runsaasti tuttuja *Anaksia*. Täplänokka-sorsa *Anas poecilorhyncha* oli kuitenkin meille molemmille uusi tuttavuus. Kerrankin ruskosotkia pääsi ihaile-maan oikein kunnolla - tähän oli ihan toista kuin muutama vuosi taka-perin Gögsun tukkoisella kosteikolla Turkissa. Harvalukuisen kyhmysor-san *Sarkidiornis melanotos* näkeminen ei taas ollut yhtä helppoa eikä esteet-tisessä mielessä yhtä ihastuttavaa.

Kahlaajapuolelta kannattaa maini-ta altailla viihtyneet sadat suohyypät, sekä eksoottiset pronssijassanat *Meto-pidius indicus* ja pitkäpyrstöjassanat *Hydrophasianus chirurgus*, lukuisten

Tunnelmallinen aamu Bharatpurissa.

Bengalinkorppikotka *Gyps bengalensis* purjehtii taivaalla.

tutumpien viklojen ja suokukkojen joukossa. Rantakanoista mieleenpainuvimpia sekä hupaisimpia olivat pusikoista tielle tupsahtelevat "oskut" eli ojasuokanat *Amaurornis phoenicurus*. Pari mukavaa tiirapinnaa hoidettiin puiston ulkopuolelta pieneltä mutalammikolta. Maailmanelismiehen on tietysti helppo vakuutella, mutta joki- ja mustavatsatiira *Sterna aurantia* ja *S. melanogaster* olivat todella upeita lintuja muutenkin kuin pointsausmielessä. Karvaampi takaisku mielenrauhalleni oli Maurin kuvaretkellä näkemä kolmen muuttavan kiharapelikaanin parvi.

Petolintutarjonta oli myöskin sydäntä lämmittävän monipuolista ja mielenkiintoista, vaikka aramerikotkan *Haliaeetus leucoryphus* ei alueella säännöllisesti enää esiintynyt. Keoladeon yllä purjehti jatkuvasti katseltavaa korppikotkista varpus- ja haukkoihin. Mielenkiintoisinta katseltavaa useimpien mielestä ovat hyvin monenpukuiset kilju-, aro- ja keisarikotkat, joiden pukutuntemerkkien yksityiskohtaisen tutkiskeluun ja lajien väliseen vertailuun niin lentävistä kuin istuvistakin linnuista tarjoutui Bharatpurissa optimaaliset olosuhteet. Parhaimmillaan näimme yhdeksän kiljukotkaa hyppelässä läjässä rantaniityllä. Oman mielenkiintoisen lisänsä toivat kaksi kiljukotkan vaaleaa "*fulvescens*" -värimuotoa olevat yksilöt. Havaitimme lisäksi yhden pikkukiljukotkan.

Päivälevolla olevia pöllöisiä *Otus spp* etsittiin kissojen ja koirien kanssa tienvarsipuista, eikä ihan turhaan,

yksi sepelpöllönen *O. bakkamoena* löytyi. Helpompia tapauksia olivat neljä harmaahuukajaa *Bubo coromandus*, joista kaksi havaittiin pesällään, sekä kohtalaisen yleiset brahmanpöllöt *At-hene brama*. Kehräjäjiä voi löytyä päivälevolta niin puista kuin maastakin ja usein samasta paikasta päivästä toiseen. Hyväksi tiedetty alue puistossa on Forest Nursery, jossa PH:n opastuksella hiippailimme muutaman metrin päähän maassa ruskeiden lehtien seassa nukkuvista pitkäpyrstökehräjästä *Caprimulgus macrurus*, ennen kuin vaivoin löysimme ne. Seuraavana aamuna Nurseryn pihapuissa nukkui harmaakehräjä *C. indicus*, jonka ripulin kourissa hotellilla maannut Mauri "jätti väliin". Kauempaa metsästä löytyi myöhemmin vielä in-

Riisihaikara *Ardeola grayii* on yleisimpiä haikaroita.

tiankehräjä *C. asiaticus*.

Puiston kuivemmilla alueilla tarjoutui hyvä mahdollisuus nähdä ja opiskella hankalia kirvisiä ja kiuruja. Niityiltä löytyi muutamia mongoliankirvisiä, yksi kalliokirvinen *Anthus similis* ja himalajankirvinen *A. roseatus*, sekä joitakin isokokoisia ja hankalan näköisiä kirvisiä. Tienvarsipuuta tuijottelemalla löysimme pikkukultarinnan, joka vaaleakultarintamaisesta ulkonäöstä päätellen oli todennäköisesti *rama*-rodun määrityksellisesti hankala edustaja. Bongasimme Sapan Mori-reitin varrelta pienellä pusikkoalueella talvehtivan harvinaisuuden, nokiuunilinnun *Phylloscopus fulgiventis*, joka nimensä mukaisesti oli myös vatsapuolelta hyvin tumma. Huomattavasti yleisempi "fyllari" oli lähes kaikkialla esiintyvä kashmirinuunilintu *P. (inornatus) humei*.

Metsiä komppaillessa näki tuostakin äänekkäitä taigakirvisiä, mutta maassa pomppivia intianrastastaita *Turdus unicolor* oli vaikeampi huomata. Monkey Temple oli rastaille hyvä mesta, ja apinoiden lomasta löytyikin noin kolmannella käynnillä iloisen värikäs oranssirastas *Zoothera citrina* sekä todellinen helmi, koirasrubiinisatakieli. Erään metsätien varrella oli poikkeuksellisen hyvä sieppomesta, josta useamman yrityksen jälkeen hoitui harvalukuiset talvivieraat, sinimonarkki *Hypothymis azurea*, paratiisimonarkki *Terpsiphone paradisi* ja sinikirjosieppo *Ficedula superciliaris*, kaikki yksittäisiä koiraita.

Keoladeon muuta eläintarjontaa ei

myöskään voi sivuuttaa maininnoita. Apinatempelin luota löytyi rhesusmakakeja ja metsästä kuuli hanu-maani-äpinoiden huutoja. Suurriistaa edustivat lukuisat sambar- ja aksishirvet, sekä kookkat nilgai-antiloopit. Pari mungoa ja šakaalikin havaittiin. Harmaakehräjän näyttäneen paikallisen oppaan mukana mentiin pythorien maakololle, missä hoidin luikertelijasta kosketuspinnan turvallisesti hännän päästä "suomupötkön" kadotessa luolansa uumeniin. Toinen suurempi, kunnioitusta herättävä 3,5 metrin kuristaja makaili päivälevolla pensaassa.

Vähän kulttuuria mutta useita pinnoja

Bharatpurista käsin heitimme pari irtokeikkaa. Näistä toinen - lähes puhdas kulttuuriretki- suuntautui Agraan, Taj Mahalia, maailman kahdeksatta ihmettä ihmettelemään. Valtavan, lähes 60 metriä korkean, marmoritemppelin rakennutti 600-luvulla eräs mogulikeisari suuresti rakastaman vaimonsa hautapaikaksi.

Tempelli-alue oli kieltämättä vaikuttava kulttuurielämys, mutta kiikarit suuntautuivat ahkerasti myös taivaalle lukuisien petojen ansiosta, sekä joelle siellä käyskentelevän jokihyyppän *Vanellus duvaucelii* takia. Toinen päiväretki tehtiin taksilla (81,00mk) kahden britin, yhden jengin ja ankaran maailmanpinnamatkaajan, Magnus Jäderbladin opastuksella Bamparathan tempelille. Tempelli sijaitsee korkealla kukkulalla, jossa retkeilymaasto on varsin kivistä ja kuivaa, mutta puustoista ja pusikoista.

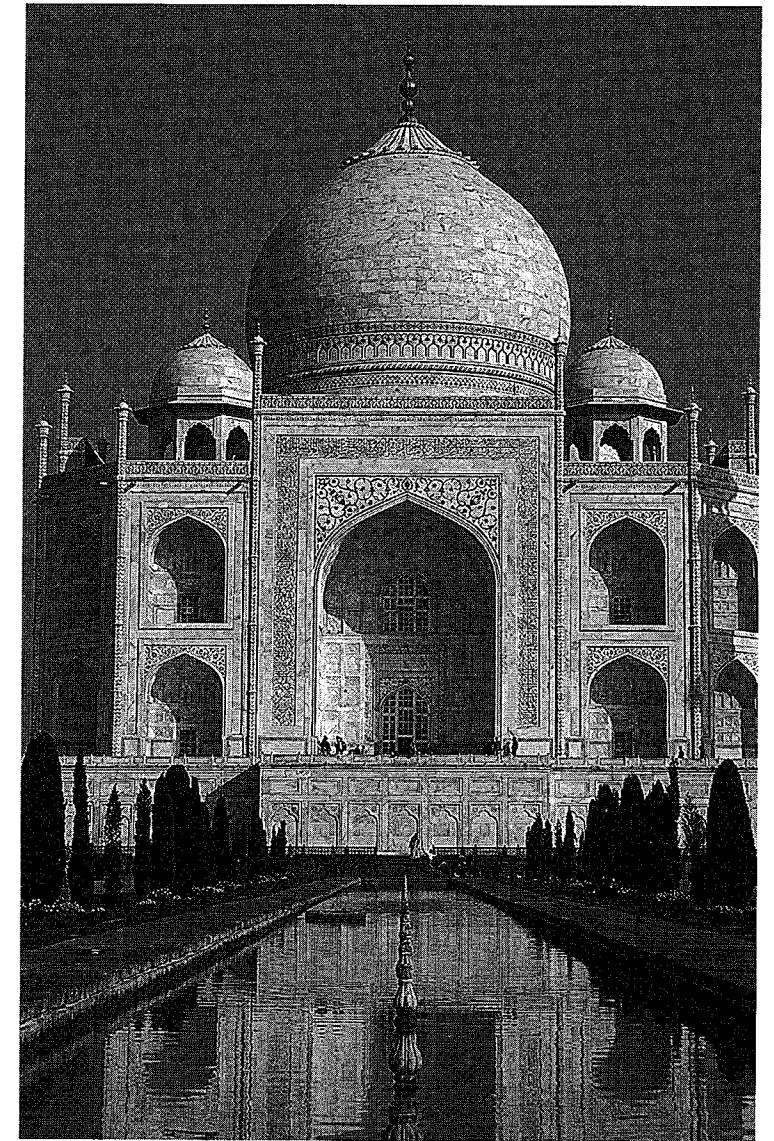
Matkalla Bamparathan tehtiin taktinen pysähdys pienellä kosteikon-tapaisella ruskosuokana *Amaurornis akool* päällimmäisenä mielessämme. Tiukka tapitus põheikköihin oli jäädä tuloksettomaksi, mutta juuri ennen kytkimen nostoa aina skarppi Mauri blokkasi kohdelajin steppäilemassa varsin näkyvästi. Laji osoittautui aivan erinäköiseksi kuin kirjassa? Toinen pysähdys jokivarressa oli myös elämys monessakin mielessä, ainakin intiansaksinokka *Rynchops albicollis* ja kiharapelikaani mielessä. Jälleen Mauri paljasti kyntensä nappaamalla joen yltä kaksi kiharapelikaania, jotka ohittivat haltioituneen ryhmämme lähietäisyydeltä.

Perillä Bamparathassa kolusimme

rinteitä viidakkopensaspyitä *Percidula asiatica* etsiskellen, ja lopulta sitkeys palkittiin pensikossa vilistelevän parven ujona ja kiireisenä esittäytymisenä. Itse tempelin luota löytyi leppä-lintumaisesti ääntelevä kivikkouunilintu *Phylloscopus griseolus* ja Magnuksen suosiosuosiolla opastuksella määrityksi myös retken ensimmäinen kovasti kashmirinuunilinnun näköinen afganistaninuunilintu *P. subviridis*, jonka silmäkulmajuova oli kuitenkin selvästi kellervä, rinta suttuisempi ja ääni oli erilainen kuin *humella*. Kompaten löytyi vielä parvi mustakurkkusirkkuja *Emberiza stewarti* ja taivaalle tähyile-

mällä näkyi muutamia aasiankallio-pääskyjä *Hirundo concolor*.

Kolmas helmikuuta edistettiin bussilla Jaipuriin. Siellä tapasimme Harsh Vardhanin, paikallisen luontoturismilla elävän lintumiehen, johon Mauri oli ottanut yhteyttä jo Suomesta. Hän suunnitteli meille yhdeksän päivän reitin sekä järkkäsi bisnesmiehen ottein pienen pakettiauton kuskien kanssa. Neuvottelujen jälkeen reitti ja hinta (1980mk) muotoutuivat lopulliseen muotoonsa paperilla. Lähden piti tapahtua seuraavana aamuna varhain, mutta intialaiselle tyylille uskol-lisena kuskimme saapui puolitoista

Taj Mahal - retken kulttuuriantia.

Sinijokirastas *Myiophonus caeruleus* - Corbettin metsien kasvatti.

matkalla samaan suuntaan. Hänelle oli lähes yhtä epäselvää mistä ja milloin bussi lähtee. Oikea dösä pysähtyi ihmisvilinän keskellä (ei laiturissa!) ja nuorukaisen avustuksella selvisimme mukaan. Takapenkki oli kuin tilauksesta tyhjä meitä varten - matkan varrella ymmärsimme hyvin miksi! Tuhannet kuopat nostivat auton perää ja samalla meitä tuon tuostakin ilmalentoon. Jostakin syystä muilla matkustajilla oli hyvin hauskaa... Hiekkaisella tiellä pöly tunkeutui myös linja-auton sisälle - "dirty birding" ja matka maistui kaksin verroin paremmalle!

Ramnagarissa yövyimme hotellin Everestissä (18,00mk/3pers.) menen tullen ennen ja jälkeen Corbettin kierroksen. Pääosa retkeilystä tämän pikkukaupungin liepeillä keskitettiin Kosi-joen varteen iibisnokka *Ibidorhyncha struthersii* päällimäisenä miellesämme. Jokivarsikivillä hyppi jokileppälintuja *Phoenicurus fuliginosus* ja muutamia kuvankauniita virtaleppälintuja *P. leucocephalus*. Kaksi kalliokiipijää lehahti yllättäen perhosmaiseen lentoonsa jostakin kivenkolosta. Joen yllä kurvaili retken ainoa pääskykiitäjä *Apus pacificus* ja yle-

pänä juoksulla kalasteli variksenkoinen aasiankeisarikalastaja *Megaceryle lugubris*. Seitsemän kilometrin jokivarsikomppauksen jälkeen päätimme luovuttaa iibisnokka-projektin suosiolla tällä kertaa. Palasimme tietä pitkin takaisin Ramnagariin. Paluureitin varrella odotti lohdutus-palkintona kalahuuhkaja *Bubo zeylonensis*, jota pari muuta alan harrastajaa jo oli ihmettelemässä. Jokivarsimet-sistä löytyi vielä intianvarpuspöllö *Glaucidium radiatum* ja aluksi täysin tuntemattoman näköinen lintu osoit-tautui huolellisen tutkimuksen jäl-keen naaraspukuiseksi kastanjaku-hankeittäjäksi *Oriolus traillii*.

Varaukset legendaariseen Corbet-tin kansallispuistoon täytyi tehdä Ramnagarissa. Neuvottelujen jälkeen saimme luvan viipytä neljä yötä puiston yhteismajoituksessa Dhikalassa (18mk/ yö pääsymaksuineen). Maurin hallussa olevat suosituksiset Yleis-radiosta ja WWF:stä auttoivat ratkai-sevasti. Corbettin metsät ovat tavat-toman lajirikkaita, mitä todistaa hy-vin puiston jo lähes 600 lajin mittaiseksi venähtänyt lintulajilista. Meidän aamu alkoi aina Dhikalan lä-

hellä sijaitsevassa tornissa, jonne saattoi kävellä vapaasti hiekkatietä pitkin (tiikerivaaran takia kävely muualla puistossa on kielletty). Tor-ni oli erittäin hyvä paikka tarkkailla metsän latvustossa vilahtelevia lin-tuja. Meitä ilahduttivat aamutuimaan muutamat mustakaularastaat sekä yksi harmaasiipirastaskoira *Turdus boulboul*, joka viivähti hetken puun latvassa tornin lähellä. Kokenut eng-lantilainen intian-matkaaja ja lintuopas Paul Holt oli eräänä aamuna ryhmän-sä kanssa tornissa. Paul heitteli lajeja tiukkaan tahtiin: kelta- ja himalajansilk-kikerttu *Cettia flavovivacea* ja *C. brun-nifrons* kirjautuivat meidänkin pinna-listalle ensin vain äänestä, mutta myö-hemmin saimme kellanvihreän rusko-uunilinnun näköisen keltasilkikertun myös näkyville. Paulilta saimme myös muita arvokkaita vinkkejä eritoten loppumatkan retkiämme varten.

Päivällä stajaisimme petoja valtai-san, mutta lähes kuivan joenuoman rannalla Dhikalassa. Bharatpurissa haikailtu aramerikotka ei ollut enää pelkästään toivelistalla, vaan myös taivaalla lukuisten munkkikorppikot-kien seurassa, höystettynä kotoisilla

kalasääskillä ja sinisuohaukoilla. Herkullista petolajistoa täydensivät pari pikkukalakotkaa *Ichtyophaga hu-milis* (tai *nana*), kaksi mahtjalokotkaa *Spizaetus nipalensis* sekä *limnaetus* -rodun jalokotkat. Kaunis näky oli värikäs punavatsakotka *Hieraetus kienerii* taivaalla sekä eittämättä pari vanhaa mustapäälököä joella. Sies-tan aikaan kannatti pitää silmänsä edelleen auki. Puolipäivän askareiden ja huoltotauon lomassa saimme ihailtavaksemme majapaikan pihas-sa pomppivan himalajansatakielikoi-raan *Luscinia pectoralis*, joka oli jopa -jos mahdollista - rubiinisatakieltäkin kauniimpi. Toisaalta yöllä ei kannan-ta sulkea korviaan, nytkin kuulumme Dhikalan pihapiirissä huutelevan haukkapöllön *Ninox scutulata*.

Mitpä olisi vierailu Corbettissa il-man norsuajelua tiikerimetsiin. Teime kaksi mieliin painuvaa norsutak-siretkeä. Aluksi ylitimme joen ja tutustuimme hiekkain painautuneisiin tiikerin jälkiin sekä "jahtasimme" yhtä pientä krokotiiliä. Onnekas ryh-mä ennen meitä oli nähnyt yhdellä retkellä kaksi tiikeriä, mutta me

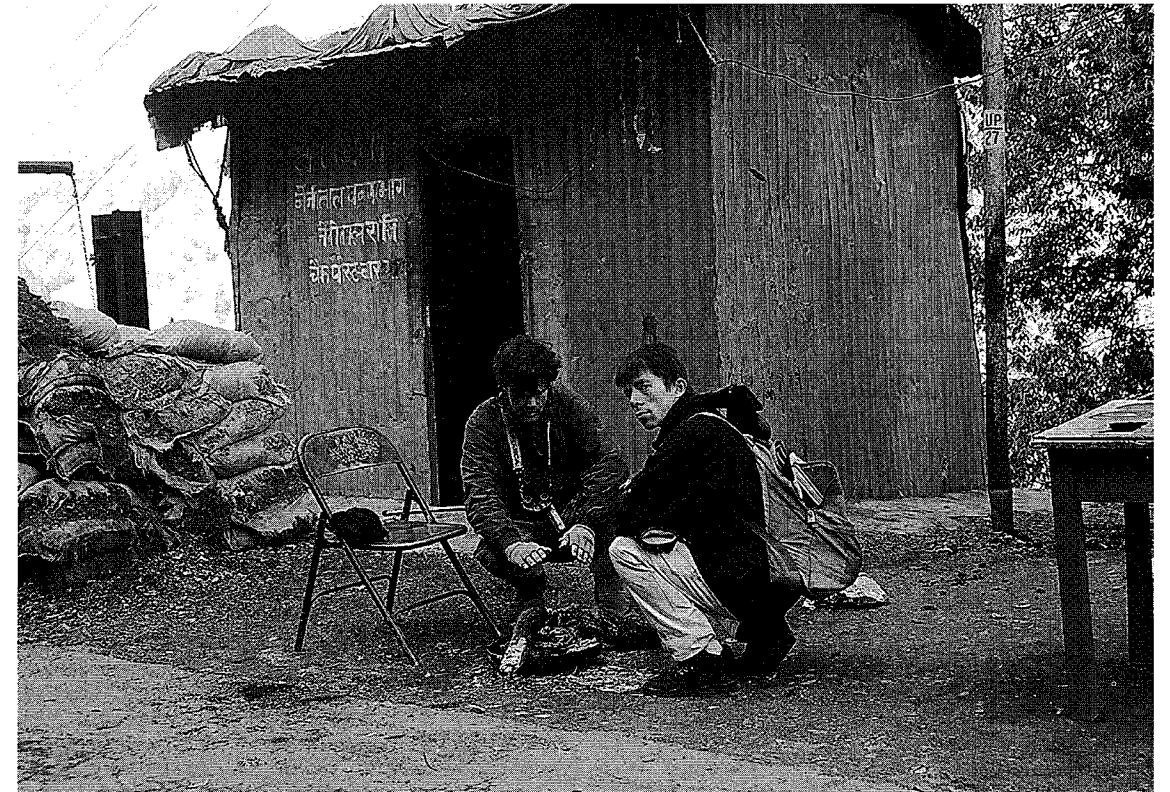
emme löytäneet piilottelevaa "viiru-kissaa" kummallakaan yrityksellä. Pieni lohtu etenkin kokonsa puoles-ta oli himalajanhaukkanen *Microhie-rax caerulescens*. Tiikeri jäi edelleen Intian lajien toivelistalle, vaikka kuu-limme sen karjuntaa eräänä aamuna tornissa. Myös villi intiannorsuperhe kuului sekä näkyi torniin kaukaa vii-dakon siimeksestä. Tornista ihmette-limme vielä kaukana joella uiskente-levia kapeanokkaisia "krokon" serk-kuja, gaviaaleja. Nisäkäspuolelta mainittakoon lisäksi muntjakit *Mun-tiacus muntjak* ja pikkuintianmungo *Herpestes auropunctatus*, sekä ikäväm-pänä tuttavuutena kämppämme tal-lokerossa majoillut rotta, joka järsi kiikariemme kumipäällystettä ja lin-tukirjan selkämkyksen.

Ramnagarista käsin heitettiin päi-vän keikka pohjoiseen Quality Inn -hotelliin läheisyydessä sijaitseviin metsiin. Aamuinen bussin odottelu vaihtui ystävällisen tarjouksen jäl-keen liftireisuun paikallisen rekan täyteen ahdetussa kopissa. Koko mat-kan soi korvia huumaavan säröinen intialainen iskelmämusiikki, joka

vaihtui onneksi tunnin jälkeen linnun lauluun. Aamukomppaus aloitettiin pienen metsäpuron varrella kähmy-jen haarapyrstöjen toivossa, emmekä pettyneet, sillä yksi pitsihaapyrstö *Enicurus maculatus* löytyi. Metsien tarjonta oli runsasta ja usein varsin värikästä. Kultaniska- ja liekkiviher-tikka *Picus flavinucha* ja *P. chlorophus* olivat nimensä veroisia "tulilatvoja". Kauniit pikkukirjo- ja valkopanta-sieppo *Ficedula westermanni* ja *F. strophiiata* piristivät metsässä yhdessä värikkäitten karmiini- ja sateenkaari-medestäjän *Aethopyga siparaja* ja *A. nipalensis* ohella, sekä massiivinen himalajankorppikotka *Gyps hima-layensis* taivaalla. Kosi-joen varrelta kaivoimme esille vielä aasiankoskika-ran *Cinclus pallasi*.

Vuoriston vaikutuspiirissä

Lähtö Ramnagarista Naini Taliin sujui normaaleissa merkeissä - odotellen. Nääs bussi oli puolitoista tun-tia myöhässä. Perillä majoituimme varsin hienoon Kohli-hotelliin (16,20mk/2pers.), josta tosin puutui

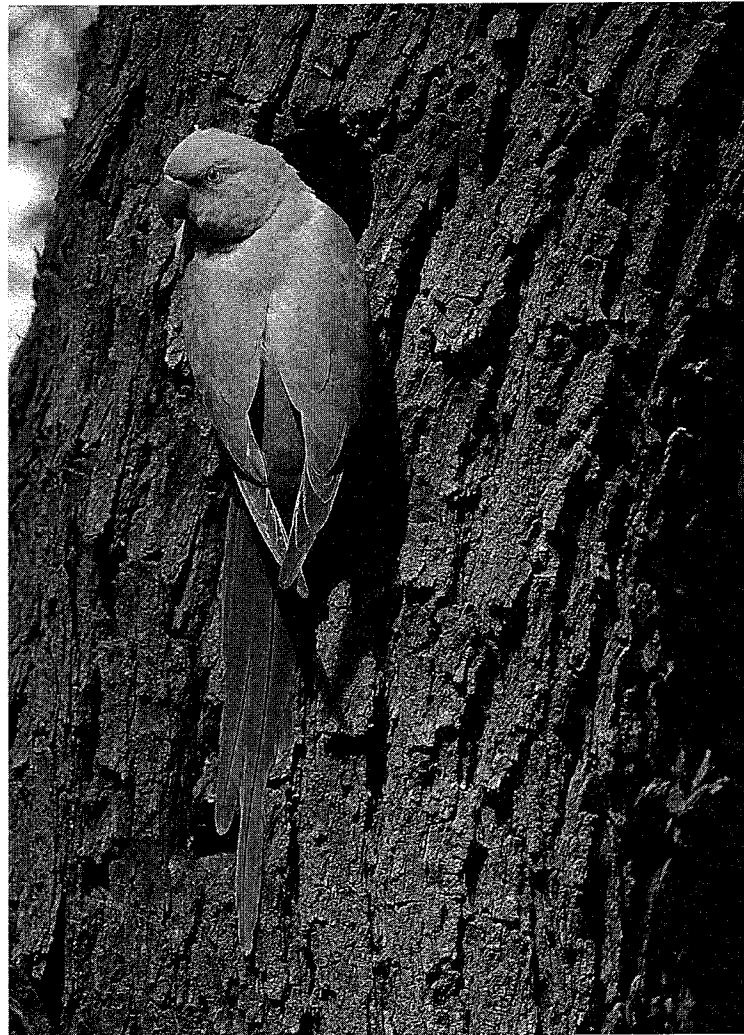

Aamut vuoristossa ovat kylmiä, joten pieni lämmittely on paikallaan.

lämmitys mikä on tavallista vuoriston kylmydessäkin. Yöllä makari ja kaikki mahdolliset viltit olivat tarpeen. Sääolosuhteet vaihtelivat parin päivän aikana kirkkaasta auringonpaisteesta raekuuroihin ukkosen säestyksellä. Linnusto kaupungin alueella oli rikasta ja mielenkiintoista, joskin ensimmäisenä aamuna jäimme tästä osittain paitsi armostoman hernerokkasumun takia. Liekö sumu vai täkäläinen hulvaton ajotyyli ollut synnä siihen, että jouduimme tuona aamuna kolariin liftireisullamme. Sinipyrstö oli paikoin runsaslukuinen ja tarjoutuipa meille mahdollisuus ihailla kultasinipyrstöäkin *Tar-ciger chrysaeus*. Yläkö- ja himalajannuunilinnut *Phylloscopus affinis* ja *P. pulcher* olivat uusia "fyllari-tuttavuuksia". Himalajanpunavarpuksen *Carpodacus rhodochrous*, punavarpuksen, kultahemppo sekä pikkuvuoripeippo *Leucosticte nemoricola* olivat mielenkiintoisinta siemensyöjäedustajistoja ja idäntururikyhyky oli parasta antia euroharhailijalistalta.

Kävelyretki (10km) Ranikhetin suuntaan oli myös erityisen antoisa. Pari parta- ja neljä himalajankorppikotkaa, sekä viisi arokotkaa nousi taivaalle aamuauringon lämmitettyä yön pakkaslukemat plussan puolelle. Yhden mutta sitäkin arvokkaamman havainnon varaan jäivät puolestaan yläkökirvinen *Anthus sylvanus* ja harmaahuppurastas *Turdus rubrocanus*. Rautiaispuolella meitä hemmoteltiin kuin Pieksämäellä kuunaan. Himalajanrautiaisia *Prunella himalayana* näkyi kahdessa parvessa yhteensä 80, lousikkorautiaisia *P. strophota* viisi ja mustakurauriaisia kolme.

Naini Talista tilausajo taksilla (70 mk päivä) Sat Taliin, jossa retkeilimme antoisan päivän Paul Holtin nuottien perusteella. Mainittavimpia havaintoja olivat parvi himalajankyyhyjä *Columba hodgsonii*, pikkuruinen täplävatstikkanen *Picumnus innominatus*, sekä puronvarsi puskista esiin vartavasten komattu töpötimali *Pnoepyga albiventer*. Metsäkomppauksen antia olivat lukuisat pikkunauru-*Garrulax lineatus*, oranssikurku-*G. rufogularis*, himalajannauru-*G. albogularis* sekä valkotyötimalit *G. leucolophus*. Sat Taliin päättyi yhteinen retkemme ja seuraavana päivänä oli antoisa viisivuorokoit kierrosta ilo muistella lähes kymmentuntisella

Aleksanterinkaija *Psittacula krameri* pesäkololla.

bussimatalla Naini Talista Delhiin. Nyt, kolme vuotta myöhemmin muistot lämmittävät yhä. Lueskellessani Nordenswanin (1995) matkakertomusta Pakistanista huomaan suuria yhtäläisyyksiä paitsi lajilistassa, niin myös henkeäsalpaavissa kokemuksissa.

Kiitokset

Runsas kiitokset käsikirjoituksen kommentoinnista ja kärsivällisestä matkaseurasta Mauri Leivolle. Petri Hottolalle kiitos vinkeistä matkan toteuttamista varten sekä "paikallispapaana" toimimisesta Bharatpurissa. Paul Holtille kiitos arvokkaista retkivinkeistä sekä retkiraportin havaintojen kommentoinnista.

Kirjallisuus

- Ali, S. & Ripley, S.D. 1983: A pictorial guide to the birds of the Indian subcontinent. - Bombay Natural History Society, Oxford University Press, Oxford, UK. 177s.+106 kuvataulua.
- Earlybird 1993: Pohjois-Intia 14.2.-3.3. 1993 - matkaraportti. 28s.
- Ellis, K. 1990: The insider's guide to India. - Hunter Publishing Inc. Edison, N.J. 358s.
- Ewans, M., Singh, T.D., Singh, R., Hancock, J. & ym. 1989: Bharatpur - Bird Paradise. - H.F.&G. Witherby Ltd. London. 144s.
- Nordenswan, G. 1995: Pakistan. - Alula 1(2): 74-80.
- Perrins, C.M. 1990: Maailman linnut (Suomalaisen laitoksen päätoimittaja Juhan Lokki). - Otavan Lintutieto. Otava. 440s.

Läntinen Viro

-arktistajarin unelma

Markku Halonen

Ensi kertaa Virossa

Tämän keväinen vesilintujen muuton alku oli ollut varsin vaisua pohjoisenpuoleisten tuulten ansiosta. Niinpä toukokuun 10.päivänä 1996 olimme hyvillä mielin autolautan irrotessa Helsingin satamasta, ja nelituntisen merimatkan alettua yli yllättävän leveän ja tuulisen Suomenlahden. Suomen puolelle jäänyt tuhnuinen ja tuulinen sää vaihtui Tallinnan ahtaassa autoterminaalissa ollessamme sateisesta selkeämmäksi, ja koko loppuretken ajan saimme nauttia mahtavista, aurinkoisista ja lämpimistä poutapäivistä. Kahdesta lähes peräkkäin rantautuneesta laivasta purkautui yhteensä neljä autolastillista suomalaisia muuontarkkailijoita, ja muodostamallamme saattueella läksimme ajelamaan keskelle Tallinnan sekavaa mutta joustavaa ruuhkaa. Ensikertalaisena ajelijana keskellä vierasta kaupunkia yritin pysyä muiden kannoilla, mutta pahin tapahtui väistämättä - jäimme muista jälkeen. Onneksi olimme jo ulosmenotiellä lounaaseen päin. Tämän jälkeen emme nähneet näistä muista suomalaisista enää vilautakaan.

Ensimmäiseksi etapiksi pistäydymme kylpyläkaupunki Haapsaluun, minkä viereisestä Rohukylän satamasta lähtevät Hiidenmaan lautat. Lähivesillä kellui noin 1000 lapa- ja 200 tukkasotkaa sekä noin sata joutsenta. Huolimatta myöhäisestä ilta-päivästä *Gaviota* viihtoi vähälle aikaa 40. Tämä sama kuvio oli havaittavissa käytännössä koko länsirannikon pituudelta: sotkia on joka puolella paljon paikallisena ja *Gaviota* muuttaa myös tasaisesti lähes koko valoisaa ajan. Yhtäkkiä mereltä rantaan tupsahtanut mustaleppälintukoiras edusti Eestin mukavaa harvinaisten lintujen tarjontaa.

Pikkuhiljaa aloimme valua kohti etelää, ja eräällä merenlahdella nimel-

tä Ahli (alli) lepäili 2500 lapasotkaa. "Lapaset" olivat muiden vesiäisten ohella tasaisena mattona hyvin hajallaan pitkin merta. Liekö niiden päämuutto vieläkin edessä? Hiekkadyynillä istui viiden mustavalkean avosestin parvi sekä pari ristisorsaa - molempia lajeja näkyi silloin tällöin myös myöhemmin.

Puisen noin 30 kilometriä pitkä suippo ja valtava niemi tuntui olevan erinomainen paikka lepäileville merimetsoille, valkoposkihanille ja kahlaajille. Aivan tien viereen metsäiselle niitylle laskeutunut valkoposkiparvi sai siivet alleen ja moneen otteeseen niitä tuntui olevan taivas täynnä. Kuitenkin laskimme hanhia vain 1800 - alue oli siksi laaja ja rannat osin tieltä näkymättömissä ettei kaikkia parvia varmasti huomattu.

Koko valtavan niemen kärjen peitti mieleton katajikko ja matala lehtipuukasvusto vanhoine hakamaaineen ja kivivaittoineen - oikea länsirannikon perinnemaisema. Puisessa olisi mennyt vaikka monta päivää komppaillessa, mutta nyt oli jouduttava äkkiä Puhdun tapaamaan lintuasemanhoitajaa Krista Kampusta. Kierrettyämme Matsalunlahden tulimme jo tutulle Virtsun päälylystetylle ja edustuskuntoiselle päätielle (päälylystetty tie on aina huomionarvoinen, sillä Eestin hiekkatiet ovat suomalaisittain kuin dynamiitilla tehdyt). Lintuasemalle läpi katajaniittyjen johtava hiekkatie löytyi monien vaihtoehtojen jälkeen, ja suojelualueen portilla vastassa olikin iloinen Krista Ladoineen. Itse Puhdun niemen suojelualue on aidalla rajattu, ja sinne ei ulkopuolisilla ole luvattua asiaa. Lintuharrastajat kuitenkin saavat liikkua vapaasti Kristan luvalla. Ruoikkoisten rantojen ja katajikkojen vaihduttua upeaksi, täysin koskemattomaksi lehtimetsäksi vastaan syöksyi valkeat ja keltaiset vuokkojen matot. Noin 700 metriä hämyisessä

lehdossa ajettuamme saavuimme ison ja uljaan, huvilamaisen lintuaseman pihalle. Täällä voi halvalla pitää tuki-kohtaansa, eikä auton varastamisestakaan ole pelkoa (kaikkien koko seutu on erittäin rauhallista ja hiljaista).

Pärnussa paistaa aurinko

Seuraavana aamuna nukun pommiin, vaikken nuijaakaan kuin pari tonnia aamu-*Gaviota* (niitä muutti joka aamu vähintään parituhatta). Sää on mainio ja jo aamupäivän puolella lähdemme vähän pitemmälle autoretelle Pärnun suuntaan, missä oli vielä jokin aikaa sitten hurjasti lintuja. Nyt tuo Riianlahden luoteiskolkka oli tyhjentynyt ainakin pikkujoutsenista ja lapasotkista. Myöskään valkoposkimassoja emme nähneet laiduntamassa, joskin hyviä peltojakin tuntui olevan loppumattomasti. Auadrussa noin 400 tundra- ja metsähanhea parvi sekä yhteensä parikymmentä kattohaikaraa siellä täällä jaksoivat piristää. Pärnun kuuluisien hiekkarantojen eteläpuolella oli vielä silmäkantamattomiin rauhallista lehmien laiduntamaa rantaa myös linnuille, kuten harmaahai-karoille.

Koska Via Baltican varrelta löytyi suomalainen Nesteen huoltoasema, oli siellä pakko käydä. Puhtuun palaillessamme ihmettelimme kalastajakylää Liun suunnalla sekä vanhoja ja reheviä sekametsiä. Tien varrelta pyrähti kolme turturikyhykyä.

Vesilinnut antoivat vielä odottaa itseään, sillä illalla ei Puhdussa liikkunut muut kuin valkoposkihanhet 1200:n yksilön voimalla. Ennen niiden päämuuttoa parvia tuntuu valuvan hiljalleen kohti Matsalunlahden pääkerääntymispaikkaa. Yksittäisiä parvia lenteli vähän väliä Puhdun niemen yli. Meren suunnalta niemeen syöksähtänyt keltainen kuhankeittäjä oli stajiarille outo näky. Illalla jäi reilusti

Hannu Kivivuori VALFRIDIN TARINA

Se voisi olla vaikka näin:

1. Näytös

Heinäkuun kauniina aamuna v.1994 kaukana täältä, Jäämeren rannalla Siperiassa, kuvankauniilla Lidia Baylla sijaitsevalla Suurella Lintusaarella, Big Bird Islandilla, syntyi maailmaan kymmenen sisarensa kera pieni hanhenpoikanen, joka sai syntymämerkkinä kaulaansa pienen valkoisen seppeleen. Vanhemmat viisaammat nimesivät hänet Valfridiksi, poikalapsi kun oli, tämä sepelhanhi. Siinä sitten poika kasvoi ja varttui, ystäviä ja tuttaviva kävi ja kummeja riitti aina monin tuhansin. Tuli syksy ja meri alkoi jäätyä, oli lähdeittävä kauas lounaaseen, lämpimille vesille, missä herkullista meriajokasta kasvoi valtoimeinaan.

2. Näytös

Sitten tuli keskiviikko, 9.8.-95, ja joukko muukalaisia - mumisivat tullessaan jostakin Euroopasta - pihteineen, johdoineen ja värikkäine renkaaineen. Ottivat kiinni vielä keskenkasvuisen linnunpojan, puristivat kylmäkankeilla luisilla sormillaan pienokaisen jalkaa niin, että siihen mahtui tunkemaan muovisen putkenpätkän, oikeaan punaisen (N), vasempaan oranssin (R). Vihkoon kirjattiin paikka 74° 07' N, 86° 37' E.

3. Näytös

Torstai 12.10.-95 Värttilässä. Tuhansia, kymmeniä tuhansia hania valuu koillisesta kohti lounasta, kohti lämpimiä ajokasvesiä.

Pete ja Hessu seuraavat mahtavaa näytelmää Patsolan mäeltä posket innotta hehkuen. Joku pilkkoo puuta lähistöllä moottorisahalla. Sitten sahan ääni lakkaa, kuuluu pari laukausta, joku tuntee vihlovaa kipua rinnassaan. Päällä lentänyt sepelhanhiparvi hajoo: siihen osui! Paniikissa linnut ryntäävät eteenpäin menosuuntaan. On päästävä pois tältä seudulta.

4. Näytös

"Tohmajärven Perä-Muskossa on saatu pellolta kiinni hanhi, jota on ammuttu ja joka vuotaa verta. Rengastettu", ilmoitti Tohmajärven poliisi. Kiirehdin paikalle, ja hyvänen aika: "Sehän on sepelhanhi, rauhoitettu!" Hauli rintalihaksessa, toinen rintalastassa, nilkoissa samanlaiset renkaat kuin Valfridilla. Eihän tällaista voi tapahtua!

Hoivaa ja ruokintaa pihalla. Sateiset syyspäivät eivät suojasta huolimatta tuntuneet miellyttäviltä. Petri vei linnun Ilomantsiin, muiden siivekkäiden seuraan ja hoiti sitä kuukauden kaksikin, kolmekin. 15.1.-96 Valfrid ei enää jaksanut elää, vaan siirtyi Tuonelan lintuvirran toiselle puolelle.

5. Näytös

Tammikuu -97. Kirjeet Hollannista, Institute for Forestry and Nature Research (IBN-DLO) ja Rengastustoimistosta Helsingistä. Kirjeet kertovat mitä nuo erikoisen näköiset värirenkaat hanhen jaloissa ovat.

Lintu on siis saanut värirenkaansa yllä mainitussa paikassa 65 päivää aikaisemmin ja 2547 km koilliseen löytöpaikasta, sukupuoli koiras ja ikä ennen v. -95 syntynyt.

Epilogi

Vuodesta 1972 lähtien tutkijat Englannista, Hollannista, Saksasta ja Ranskasta ovat värirengastaneet sepelhanhia sekä omilla maissaan ja Pohjois-Siperiassa tarkoituksena selvittää yk-

sittäisten lintujen vuodenaikaiset liikehtimiset ja löytää valoa myös suuresti vaihtelevaan pesintätulokseen. Kevääseen -96 mennessä he ovat rengastaneet yhteensä 4959 sepelhanhea värirenkain.

Kukin lintu on saanut yhden renkaan kumpaankin jalkaansa. Renkaaseen painettu koodi on

- kirjain tai
- numero tai
- 1, 2 tai 3 vaakasuuraa viivaa, kukin aihe kolmesti toistettuna yhdessä renkaassa.

Renkaan väri on

- vaaleansininen
- vaaleanvihreä
- valkoinen
- keltainen ja
- oranssi, joissa kaikissa kooditus on painettu mustalla värillä.

Tai

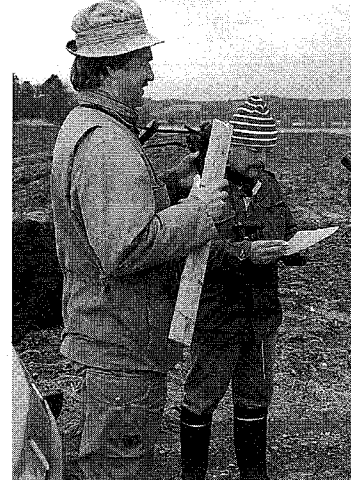
- tummansininen
- punainen ja
- vihreä, joissa kaikissa kooditus on painettu valkoisella värillä.

Myös kaivertamattomia renkaita on käytetty, ja lisäksi Itämerellä mustia kaularenkaita valkoisin kaiveruksin. Niin että jos "seplun" mustalla kaulalla näet valkoista kirjoitusta, niin silmää räpäyttämättä otat selvää, mitä siinä lukee.

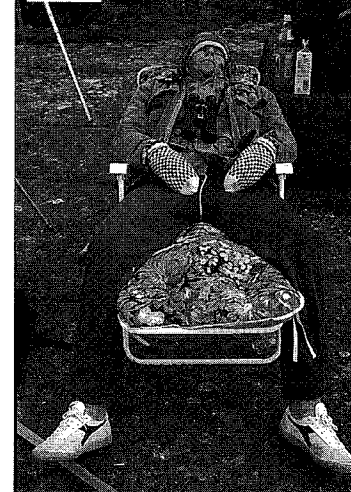
Lisäksi tutkijat toivovat tietoja seuralaisista ikäjakautumiseen. Värirengastiedot menevät eteenpäin Rengastustoimiston kautta (osoite PL 17, 00014 Helsinki) tai suoraan Hollantiin lähetettynä.

Siitä vaan sepelhanhiparvia yhä tarkemmin lukemaan!

Kuva 1.

Kuva 3.

MITÄ NYT ???

Valokuvottaja
Markku Halonen
visailee

Kuva 2.

Värttilän Hopeakallion pelto on keväisin kummallinen paikka. Paitsi että alueella liikkuu jos jonkin näköisiä lintuharvinaisuuksia, myös paljon outoja hiippareita pamppuineen, putkineen ja piippareineen. Seuraavassa muutama todiste paikan oudoista tapahtumista ja vähän muualtakin. Voit yrittää arvata keskenäsi, mitä kuvissa todella tapahtuu...

Kuva 1.

Vaihtoehto a) Englantilainen (vas.) ja venäläinen (oik.) kiikarivalmistajan edustaja testaa optiikkaa maasto-oloissa.

Vaihtoehto b) Sattumalta paikalle osuneet Rajaseudun Vanhat Papat ry:n (RVP) kevätretkeiläiset tutustumassa lintuharrastukseen ja välineisiin.

Vaihtoehto c) Superstajarit koekäyttämässä uutta hyperjenkastajausseipiötä.

Kuva 2.

Vaihtoehto a) Uusilla maastorenkailla varustettu arokiurun komppausauto lähtökuopissa.

Vaihtoehto b) P-K:n senhetkisesti tyytyväisin bongari on vauhdikkaasti hoitanut variksen tuulilasipinnaksi.

Vaihtoehto c) Stajauspaikalle kiiruhtanut sunnuntairetkelijä on juuri säikähtänyt tiellä kököttäneitä pulmista ja tehnyt onnekkiaan väistön pellon puolelle.

Kuva 3.

Vaihtoehto a) Eskimo auringonotossa.

Vaihtoehto b) Lempälän lepokodin kevätretkeläinen Hurpussa kiivainpaan valkopoiskihanhien muuttoaikaan.

Vaihtoehto c) Arktikamassoja kaksi viikkoa turhaan odotellut ja täysin tuhoutunut "goosefather".

Korjauksia ja lisäyksiä

Korjaus Juhlajulkaisuun: Petri Palviaisen katsauksessa "Aikaisimmat saapujat ja myöhäisimmät viivytelijät Pohjois-Karjalassa" sivulla 102 olleessa taulukossa lapintirran aikaisin havaintopäivämäärä ei ole suinkaan 8.2. vaan 8.5.

Lisäys SR 4/96:ssa olleeseen vaelluslintukatsaukseen: Urpiaishavainnoista oli jäänyt pois kaksi Kit Kyyrönniemen muuttotoa: 30.9. (klo 06.20-11.45) yht. 5500 W-NW sekä 9.10. (klo 07.40-11.40) yht. 6300 W-NW (MH).

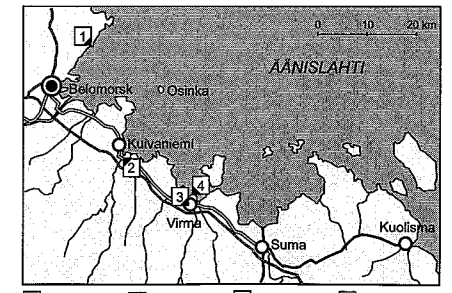
Korjauksia SR 4/96:en:

s. 3 karttakuva: kartassa tarkkailupiste 2 eli Kusreka oli piirtovaiheessa hypännyt väärään paikkaan. Oikea sijainti on lähellä Kuivaniemeä oheisen kuvan mukaisesti. Karttaan on lisätty myös Osinka-saari.

s. 15 laatikkoteksti: Fenologisesti aikaisia ja mielenkiintoisia havaintoja: *Kursiivi* = uusi saapumisennätys pitäisi olla: Fenologisesti myöhäisiä havaintoja: *Kursiivi* = uusi viivytelyennätys

s.21 syysmuutto 1995: Laulujoutsenen kohdalla mainittu kerääntymä: 25.8. Lie Laakkeenlampi 60p (EL) koskee kurkea, joka kuitenkin on taulukossa oikein!

Lisäksi kirjapainon virheen vuoksi osassa lehdistä oli teksti jäänyt tuloistumatta joihinkin sivuihin. Jos siis lehdesäsi on tyhjiä valkeita sivuja niin ota yhteyttä Olli Güntheriin (013-225614), niin saat uuden lehden.

1 Rasinniemi 2 Kusreka 3 Virmän kylä 4 Virmanniemi

Kartta Viananmeren Belomorskin seudusta

Viimeaikaisia havaintoja

Helmi-Maaliskuu

Köyhän lintutalven kohokohtia oli P-K:n ensimmäisen talvehtivan **jänkäkurpan** löytyminen Joensuun Utrasta tammi-helmikuun vaihteessa. Mielenkiintoinen talvihavainto tehtiin myös Lieksan Hattuvaarassa, missä 19.2. maantieltä löytyi heikkokuntoinen nuori **kaakkuri**. Kevään ensimmäisen muuttolinnun tittelin sai 26.2. Joensuussa näyttäytynyt ennätysaikainen **kiuru**. Helmikuun lopulla alkanut lämpöaalto jatkui pari viikkoa tuoden mukanaan muitakin "ennätystehailijoita". **Lapinharakka** paransi ennätystä 8.3. Enon Rahkeenniemiessä, kaksi **hiirihaukkaa** 9.3. Kesälahden

Mäntyniemessä, ja **töyhtöhyppä** 11.3. Pyhäselän Hammaslahdella sekä Liperissä. Varsin aikainen **sarvipöllö** aloitti huhuilunsa jo 8.3. Värtsilässä.

Kevään kotkakannan aloitti 9.3. Kesälahden Mäntyniemessä muuttanut **maakotka**. **Merikotkia** on maaliskuussa ynnätty ainakin kahdeksan, joista kaksi "vanhusta" paikallisena 16.3. Kontiolahden Romppalassa Höytiäisen jäällä, ja muut linnut yksittäisiä. Lisäksi ainakin seuraavat lajit on kirjattu saapuneeksi maaliskuussa: 9.3. **pulmunen**, n.10.3. **harmaalokki** ja **mustavaris**, 11.3. **telkkä**, 12.3. **mustarastas**, 13.3. **laulujoutsen**, 31.3. **merilokki**, **kottarainen** ja **hemppo**.

Yhdistystiedote

Yhdistys ei tiedä seuraavien jäsenten osoitteita eikä ole siten voinut lähettää heille Siipirikkoa 1996. Jos joku tuntee heitä ottakoon yhteyttä hallituksen jäseniin.

Räsänen Erkki
Nurminen Markku
ja lisäksi uusista jäsenistä
Koskinen Mirja.

Huom!

Tähän numeroon kaavailtu vuoden -95 ARK-katsaus siirtyy tuonemmaksi.

Siipirikon katsauksissa käytettävät lyhenteet

muut lyhenteet:

♂ = koiras, ♀ = naaras, ♀-puk. = naaraspuukuinen, m = muuttava, p = paikallinen/lepäilijä, kiert = kiertelijä, a = parvi (5a = viisi parvea, a5 = viiden parvi), yks. = yksilöä, juv = nuori, subad = esiaikainen, ad = vanha, jp = juhlapukuinen, tp = talvipukuinen, va = vaalea, tu = tumma, sp = laji, ^{1kv}jne. = ikä kalenterivuosissa (^{1kv}= samana vuonna syntynyt, ^{2kv}= edellisenä vuotena syntynyt eli 1-vuotias jne.), ä = ääntelevä, Ä = laulava tai soidinääntelevä, IP = määrittämätön iso petolintu, PP = määrittämätön pieni petolintu, P = määrittämätön petolintu, VL = määrittämätön sorsalintu, IK = määrittämätön iso kahlaaja, KK = määrittämätön keskikokoinen kahlaaja, PK = määrittämätön pieni kahlaaja.

kuntalyhenteet:

Eno = Eno	Ilo = Ilomantsi	Joe = Joensuu	Juu = Juuka	Kes = Kesälahti	Kii = Kiihtelysvaara
Kit = Kitee	Kon = Kontiolahti	Lie = Lieksa	Lip = Liperi	Nur = Nurmes	Out = Outokumpu
Pol = Polvijärvi	Pyh = Pyhäselkä	Rää = Rääkkylä	Toh = Tohmajärvi	Tuu = Tuupovaara	Val = Valtimo
Vär = Värtsilä					

nimilyhenteet:

AH = Antti Hämäläinen	HM = Heino Mertanen	JS = Jarno Sormunen	OG = Olli Günther
AJ = Aimo Jukkara	HPi = Hannu Piironen	JSa = Johanna Saarenmäki	PF = Philippe Fayt
AK = Ari Kokkonen	HPä = Harto Päivinen	JT = Jouko Tiussa	PH = Petri Hottola
AL = Ari Latja	HPö = Heikki Pönkkä	JuH = Jukka Heikkinen	PL = Paavo Liimatta
AM = Antti Marjokorpi	HR = Hannu Räsänen	JV = Juha Valtanen	PM = Pertti Mähönen
AP = Ari Parviainen	JA = Jorma Auvinen	KK = Kimmo Koskela	PP = Petri Palviainen
AS = Andreas Siivonen	JH = Jukka Heikkinen	KLe = Kalervo Leppänen	PT = Pertti Tolvanen
AsP = Asko Paananen	JHa = Jari Halonen	KLi = Kari Lindblom	PZ = Pentti Zetterberg
AT = Ari Tanskanen	JJ = Juha Juutinen	KLv = Kalle Leivo	RL = Reima Louhelainen
AuP = Auli Patjas	JK = Jouni Koskela	KM = Kimmo Martiskainen	RLP = Riitta-Liisa Pankakoski
AV = Antti Vänskä	JKo = Jari Kontiokorpi	KN = Kimmo Nevalainen	RR = Raija Ronkainen
EK = Eero Korkee	JL = Jouni Lehtoranta	KNu = Keijo Nuutinen	SH = Suvi Hämäläinen
EL = Esko Lappi	JLe = Jani Lemmetyinen	KV = Kari Varonen	SK = Sami Korhonen
EV = Esko Veijalainen	JM = Juha Miettinen	LV = Lassi Vänskä	TE = Tuomo Eronen
HH = Hannu Huuskonen	JMa = Jukka Matero	MH = Markku Halonen	TK = Timo Karkiainen
HKi = Hannu Kivivuori	JMr = Juhani Mauranen	MHu = Markku Huttunen	TN = Toni Nevalainen
HKn = Harri Kontturi	JO = Juha Ovaskainen	MK = Matti Kapanen	VH = Veli Hassinen
HKo = Harri Kontkanen	JP = Jouni Pursiainen	MKe = Matti Ketola	VJ = Vesa Jouhki
HKr = Harri Kirjavainen	JR = Jouko Räsänen	MP = Matti Piironen	VK = Veikko Korhonen
HKä = Harri Kämäräinen	JRi = Jorma Riikonen	MR = Matti Riikonen	VM = Veikko Makkonen
HL = Hannu Lehtoranta	JRy = Juhani Ryyänen	MT = Markku Tolvanen	VMS = Veli-Matti Sorvari